[فوئاد سالم] ئەفسانەی هونەر و هەوەست.. گەران هەڵبژێی

پێشکەش بە [١٠] یەمین ساڵڕۆژی کۆچی دوایی هونەرمەند.

زیادەڕۆیی نیە گەر بڵێم حیزبی شیوعی عێراقی لە دەمی دامەزراندنیەوە تا قەدەغەکردنی وەک حیزبێکی چەپ، مەدرەسەیەک بووە بۆ بەرهەمهێنان و پێگەیاندنی هەزارەها(بۆهرمەند) .گەر ئاوڕێک لەمێژووی عێراق بدەینەوە دەبینین ئەو بەهرەمەندانەی لەبواری جیاجیاکاندا هەن و کاریگەریان هەبووە ئەندام یا هاوسۆزی حیزبی شیوعی بوون. تا ئەو دەمەی بەعسی فاشی کۆنترۆڵی دەسەڵات و سەرجەم کەمەڵگاو کایە ئیبداعیەکانی نەکردبوو ، بەدگمەن کەسێکی بەهرەمەند دەستدەکەوت کە ئەندام یا لایەنگری حیزبی شیوعی نەبووبێت.
پاش ئەوەی لەکۆتایی حەفتاکانی سەدەی ڕابردوودا شاڵاوی گرتن و ئەشکەنجە و کووشتن بەسەر حیزبی شیوعی دەستی پێکرد ،هەڵبەتە ئەو شاڵاوە تووندتر دەبوو، بۆیە بەناچاری زۆربەی ئەو بەهرەمەندانە عێراقیان بەجێ هێشت و ڕۆیان کردە هەندێک وڵاتانی عەرەبی وەک یەمەنیی باشوور،لیبیا ،جەزائر،سوریا..،هەروەها هەندێکیشیان لە وڵاتانی ئەورووپای ڕۆژهەڵات گیرسانەوە،ژمارەیەکی زۆریشیان ڕوویان کردە چیاکانی کوردستان و بوونە پێشمەرگەی حیزبی شیوعی.
یەکێک لەو بەهرەمەندانەی هەرزوو عێراقی جێهێشت ، هونەرمەندی پایەبەرزی عێراقی {فوئاد سالم} بوو.بەهۆی ناوبانگ و ئاستی بەرزی جەماوەری و پێگەو توانای لە نێو هونەری گەرانی عێراقیدا دەزگاکانی بەعس فشارێکی زۆریان خستەسەری ،دەیانویست بەهەرجۆرێک بێت ئەو شوعیە جەسورە دەنگە دڵێرە خامۆش بکەن .سەرەتا هەوڵیاندا بە پێدانی ئیمتیازات بیکەنە بەعسی، دەمێک زانیان ئەم کارە سەرناگرێت تووندوتیژی و لەدان و سوکایەتی دەستی پێکرد ،پاشان لە پێمانگای هونەرجوانەکان وەک وانەبێژ دەریان کرد ،ئەوجا ڕێگری لە گووتنی گەرانی و بەکارهێنانی زێبروزەنگ بەرامبەری شێوازێکی دیکەی فشاربوو بەسەر هونەرمەندی کۆچکردوو.
لە ئاکامدا بەی دەرکەوت کە لەو وەتەی خۆشی ویستوە و بەهونەرو سیاسەت خزمەتی کردوە، شوێنکی تەدا نەماوە بۆ ئەو بۆ دڕێدان بە ژیان .ئیدی دونیا بوو لەوەی ماوەی لەوەتدا مەترسیە بەسەرژیانی ،بۆیە بەیاری سۆفریدا.
ئەوبوو ساڵی ١٩٧٨ عێراقی بەجێهێشت و هەرچی یادگاری تاڵ و شیرینی

ابردوو هەن لەپاش خەی بەجێهێشت و بەرەو کوێت سەری هەڵگرت.
{نەغم}ی کبی دەربارەی ئەم مەشهەدە حەزینە دەڵێت:[تەمەنم شەش ساڵ بوو بەیانی زوو لەخەو هەڵیانساندم ،بەیانیەکی ساردو تەماوی بوو ،دایکم ،مامم ،دووکوێی مامم، باوکگەورەو دایگەورە لەدەورم کەبووبوونەو ،نەمدەزانی چی دەگوزەرێت ،گووتیان ماڵئاوایی لەباوکت بکە چونکە سەفەردەکات.بابم بەتووندی لەئامێزی گرتم و ماچبارانی کردم کە هاوکات فرمێسک بە چاوانیدا دەهاتە خوار.پاشان بەباوەشی مامەوە لەسەر دیواری حەوشەکەوە دیقەتم دا بابم لەگەڵ هەموو هەنگاوێکیدا ئاوەدەداتەوەو بەدەستتی ماڵئاوایمان بەدەنگەرێت ،ئەمەش بەهەمان شێوە وەڵاممان دەدایەوە ،تا لەنەو تەمی ساردی بەرەبەیاندا بەیەکجاری ونبوو،ونبوونەک ٢٤ ساڵی خایاند تا بەدیداری شادبوومەوە،]ئەودەمە لەوبارەوە هیچ حاڵی نەبووم،پاشان کەگەورەبووم تێگەشتم چ تراجیدیایەک ڕوویداوە.
فوئاد سالم پێشتر لەڕێگەی هونەرەکەیەوە لە کوێت ناسرابوو، هەر بەیە بەخەرایی لەئامێزیان گرت و دەرگای هونەریان بە کردەوە.
بەهەی ئەو زەمینە گونجاوەی لەکوێت بۆی ڕەخسابوو، هونەرمەندی کەچکردوو زۆر بەخەرایی چالاکیە هونەریەکانی گەشەی کرد،جگە لەکوێت لەوەتانی دیکەی کەنداو بانگهێشت دەکرا بۆ سازکردنی ئاهەنگ و کۆنسێرت .
زیانی هونەرمەندی کەچکردوو لەکوێتیش دوور نەبوو لە فشاری مخابەراتی ئێراقی ،بەردەوام لەژێر چاودێری و هەڕەشەی ئەو دەزگا تەقەنێرەدابوو ، تەنانەت هەوەدان بە کووشتنی یەکێک بوو لەپلانەکانیان.
بەنمونە جارێک فوئاد سالم لە بەرنامەیدابوو لەیەکێک لەوەتانی کەنداو بەشداری کۆنسێرتێک بکات ، هاوکات بەیار بوو لە ئێراقیشەوە چەند گۆرانیژێک بەشداربن.مخابەراتی ئێراقی یەکێک لەو گۆرانیژانە ڕادەسپێرێت کە بە دەرزیەکی ژەهراوی فوئاد سالم بکوژێت، بەهەرهەیەک بێت خەشبەختانە فوئاد ئامادەی ئەو ئاهەنگە نابێت و پلانەکەیان شکست دەنێت.
ئەم مرۆڤە شیوعیە هەندە بەئەخلاق و لەبوردەبوو هەرگیز ئامادەنەبوو ناوی ئەوناپاکە بهێنێت،تەنانەت دوای هەرەسی ژەمی سەددامیش ئامادەنەبوو تۆمەتی لێبکاتەوە.لەوکاتەدا پێنجەی تاوان بۆ یەکێک لەم سێ گۆرانبێژانە دەژدەکرا کە لەو ئاهەنگەدا بەشداربوون ئەوانیش سعدون جابر،ریاض احمد،حمید منصوربوون.
تا دەهات فشاری موخابەراتی عێراقی لە باوەزخانەکەیان بە سەر هونەرمەند و هاوکات بە دەسەڵاتدارانی کوێتیش تووندتر و زیاتر دەبوو ،جا پەدەچێت لایەنی کوێت و خودی فوئاد سالمیش گشتبێ ئەو

قناعەتی کە دەبێت کوت بجێ بهێڵێت.وەرای ئەم مەترسیانە سەددام حوکمی لەسێدارەدانی بە (غیابی) بەدەرکردبوو، چونکە هەردەرفەتکی بە بەخسایە هەرشی تووندی دەکردە سەر ژەمی بەعس و خودی سەددام. وەک خەی ئاماژەی پێدابوو ،لە بنەیەکی عەرەبیدا کەسەک لە باوەزخانەوە جپەدچێت پیاوی مخابرات بووبێت،دەتەلای و بەهەمنی پەی دەکێت{هەرچی دەکێت دژ بە دەسەاتتی بەعس بیکە تەنها شتەک داوات لێدەکەم هەرش مەکەرە سەر سەرەک سەددام چونکە ئەنجامەکەی باش نابێت}.ئەویش داواکەی پشتگوە خستبوو.
لەوانیە بەکار ئاسانی سەفەر ، کوتیەکان پاساپەرتی کوتیان پێدابێت، چونکە ئەو خاوەنی هیچ پاسپەرتەک نەبوو. ئەوەبوو بەر لێداگیرکردنی کویت لەلایەن سەددامەوە کوتی بجهەشت .پاش بجهەشتنی کوت لە قوبرس و ئەمریکاو سوریا ژیا.لەکەتایدا بێیکجاری لە دیمەشق جگیر بوو .بەهەی ئەوەی هونەرمەندەکی خاوەن جەماوەر و بەهەوەست بوو، حکومەتی سووری هەزی لەگرت و پێداویستیەکانی ژیانیان بە دەستەبەرکرد.
شایانی ئاماژەیە پاش ڕاپەڕین و کشانەوەی دامودەزگاکانی بەعس لەکوردستان، هونەرمەندی کەچکردوو چەندین جار لەهەگەی فەشخاپورەوە سەردانی کوردستانی کردو لەچەندین باژەر ئاهەنگی گەڵا ،بەتایبەتی بەیادەکانی دامەزراندنی حیزبی شیوعی.
پاش کەوتنی دیکتاتەرو ژەمەکەی بەردەوام سەردانی عەراقی کردوە ،هەر لەوە لێیەکەم سەرانیدا پاش ٢٤ ساە بێیکەمجار بەدیداری [نغم]ی کچی شادبووێوە.
بەنسبەت فوئاد سالمەوە کەوتنی سەدام ، ئاسودەیی و دیموکراتی و خەشگوزەرانی بە عەراق نەهەنا،تەنها هەندەبوو دەسەاتەکی لەدیکتاتەرەکی ناسیەنالیستەتەوە گەڵا بە دەسەاتەکی دواکەوتوی شیعەمەزهەب کە تەوانینیان بە هونەر و هەزری چەپ لەسەدام خراپترە، بەیە بیرەکەی گەڵانەوەی یەکجارەکی بە عەراق لە مەشکی خەی دەرکرد.
وەک خەی دەڵێت کاربەدەستانی عەراقی دوای سەددام هیچ ڕێزکیان نەبەخەم نە بە مەژووی هونەریم و نە بە تەکەشانم دژی دیکتاتەر دانانا،دەڵێت بە گەڵانووەی مافەکانم کەسەددام زەوتی کردبوو{بەنمونە خانوەکەی لە بەسرە}، چەندین جارو چەندین مانگ هاتووچۆیان پەم کرد،لەکەتیدا هیچم بە نەکرا،لەم بارەوە دەڵێت بەئەوەی بیسەلمێنم کە ئەراقیم داوای [کارتی بەشخەراک]یان کرد لەم، وەی خەی گووتی لەژیانمدا کیلۆیەک شەکرم وەرنەگرتوە ،خاوەنی هیچ شتەک نیم گەر مەترەک زەویش بێت، ئەستا ئەمە چ داوایەکی بێمانایە.

لە کۆتا ساڵانی ژیانیدا هونەرمەندی مەزن دووچاری نەخۆشیەکی سەخت بووبوو،هەر بۆیە چەندین ساڵ لە چالاکی هونەری دابڕا بوو یا زۆر کەم بوو.دوا کاری هونەری کۆنسێرتێک بوو لە بەغدا کەساڵی ٢٠٠٧ ئەنجامیدا.
بۆ لەکۆچی دوایی بەچەند هێڵێک ژمارەیەک هونەرمەندی عێراقی لەبواری جیاجیاکاندا لەنوێیاندا سەعدون جابر لە نەخۆشخانەی دیمەشق سەردانیان کرد و مەدالیای ڕێزیان پێ بەخشی کە کۆتایی[الشرقیە] گرتبوویە ئەستۆ.
ئەم هونەرمەندە بەهەواڵیستە لە هەکەوتی ٢١/١٢/٢٠١٣ لە نەخۆشخانەیەکی دیمەشق لەتەمەنی (٦٨) ساڵیدا کۆچی دوایی کرد .
لەپاش خۆی خەرمانێک لەگۆرانی و ئاواز و شیعری بەجێهێشت،هاوکات سمعیەکی بەرز و شانازیەکی مەزن و هێزێکی زۆری وەک سەرمایەیەکی پێ بەهاوبایخ لەدوای خۆی بەماێوە.
ئەو یەکێک بوو لەو هونەرمەندانەی بیروباوەڕەکەی نەگۆڕاوە بە هیچ دەسکەوتێک ،ترساندن و فشارو هەڕەشەو هەوڵی کووشتن چەکی پێ دانەدا ، بەسەربەرزی ژیاو بەسەربەرزیشەوە کۆچی دوایی کرد.
هونەرمەندی کۆچکردوو خاوەنی کەمێک بەهرەبوو لەوانە: چەینی گۆرانی بەهەموو شێوازەکانی باو لە عێراقدا،ئامۆژگانی عودو ئەکۆردیۆن،ئاوازدانان ،شیعر[خاوەنی سێ دیوانی چاپکراوە]، نواندن و بەشداری لە فلیمداو هەڵگۆڕان لەچەندین ئێپۆرێتدا.

چیرۆکی گۆرانی {مەشکورە}
پاش ئاوەی فوئاد سالم لە پەیمانگای هونەرجوانەکان وەک وانەبێژ دەردەکرێت،هاتوچۆی بینای ئیزاعەوتەلەفزیۆنی لە قەدەغەدەکرێت،هەروەها هەڵگرتنی پێناسەن لەهیچ شوێنێک گۆرانی بڵێت ،تەنانەت جارێک لە هەڵەکی ئاهەنگ دەتە دەرەوە بەکلکە دەمانچە سیمای خوێناوی دەکێن و هەر لەوێشدا هەڵەشەی کووشتنی لێدەکەن.وەک پێشتر ئاماژەم پێدا بۆی دەردەکەوێت کە ژیانی بووتە دەزگا ،بۆیە بۆیاری دەربازبوون دەدات. مەسەلەی سەفەر لەگەڵ هاوژینەکەیدا(مي جمال) کەئاوێش لەبواری نواندنا کاری کردوە باس دەکات ،بەڵام ئەو هەتی دەکاتەوە .{ دەنگۆیەک لەئارادابوو کە گوایە لای ئەمن خەبەری لێداوە کە نیازی سەفەری هەیە بەڵام بەبەوای من ئەمە دوورە لەڕاستیەوە،چونکە گەرکارێکی وای بکردایە بەرلەسەفەر دەستگیریان دەکرد}.
مانگی دەسەمبەری ساڵی ١٩٧٨ سەفەری کۆتایی دەکات ،پەدەچێت زیرەکانە کۆتایی هەڵبژاردبێت چونکە سەفەری عێراقیەکان بە کۆتایی ئاسایی بووە و جێگای گومان نەبووە.

لە ساڵی [١٩٨٣] لەکویت ئەلبومەک دەردەکات بەناوی[مشکورە]
ئەم گۆرانیە شیعرو ئاواز و ئەدای هی خودی خۆی بووە .
لەدایک بوونی ئەم گۆرانیە لە ئاکامی ئەو هەواڵە ناخۆشبوو کە پێی دەگات ئۆیش هەواڵی جیابوونەوەی هاوژینەکەیتی لێی {مي جمال} .
پەدەچێت ئەم جیابوونەویە پلان و فشاری دەزگاداپڵۆسێنەرکانی بەعس بووبێت و ئۆیش نەیتوانیبێت جڵەجڵی نەکات.دیارە مەبەستی موخابەرات لەم کارە ئازاردانی دەروونی بووە.
کاریگەری قوڵی دەروونی لە سەر هونەرمەند بەهەی ئەو هێزو خۆشویستیەوە بووە کە بە هاوژینەکەی هەیبوو . وەک لە وشەکانی گۆرانیەکەدا دەردەکەوێت هەرچی هیواو چاوەڕوانی و ئایندەی پێ ئومێد هەیە هەرس پێدێنێت .
ئەم مرۆڤە هێندە هۆشت بەرز و دڵپاکە، هەشتا بەزمانی هێزو شارستانیەوە موخاتەبی دەکات ،هیچ وشەیکی بریندارکەر بەکار ناهێنێت ،بەڵکو بەپێچەوانەوە هیوای ئاسودەیی بەدەخوازیت و بەجوانترین پێیف ستایشی دەکات . تەنها گلەیی ئەویە کە دڵێت (چاوەڕێم دەکرد گەر بەدرێش بوایە داوای لێبوردنت بکردایە).
ئاستە هاوژینەکەی بەوەفایی بەرامبەرری نواد و لێناخەوە زامداری کرد ،بەڵام بووە هەکاری لەدایکبوونی شاکارێکی پێغەم کە هەرگیز لەیادەوەری گۆگرانی فوئاد سالمدا کاە نابێتەوە،گۆرانیەکە پەاوپێ لەهەستی بەئازاری دەڵکی شکاو،ئەستەم کەسێک جارێک گوێی لێبگرێت و دووبارەی نەکاتەوە،ئەم گۆرانیە لەووی شیعروئاواز و ئەداوە لەترپکدایە.
سەبارەت بە هاوژینەکەی ،واتە {مي جمال} لە ساڵی [٢٠٠٥]دا لەتەمەنی [٦٠] ساڵیدا بە نەخۆشیی کەچی دوایی کرد.
[[نغم]] ی کچیشی کە شانکارو دەرهێنەرێکی بەتوانابوو ئۆیش تاادەیەک چیرکی باوکی لەکنی دووبارە بوویەوە ،بۆی لە بوارکەی خێدا زۆر دژایەتی دەکرا ،تا ناچار بوو ئیراق بەجێ بهێێت و لە تورکیا بگرسێتەوە.
بەداخەوە ئەم هونەرمەندە لەهاتوە بەهەی نەخۆشیەوە ساڵی (٢٠٢١) لەتەمەنی ٤٨ ساڵیدا لە وەاتی غەریبیدا کەچی دوایی کرد.

تەکستی گۆرانی شکورە

.....

هاي تاليتها صفيت هيجي وبسرعة مشيتي
رحتي وحتى بالكذب وبالكذب ماتعذريتي
لالالالالالالا...لالالالا
خفتي الله ولاحسبتي حساب حوبة دمعي وقليبي وخطيتي

شرد اكلج غير وانا مسافر لديرة غرب
مشكورة تردين ماقصريتي
جنت اشوفج يقظة باحلام السعادة
ودنية مليانة امل
وجنت اشوفج فرح عمري وشمع ليلي
ودهر ايامه عسل
هدمتي بية اشما بنيتي
وكتبتي بية اشما محيتي
يعني شفتيني رجيجي الحال يمعودة اشتفيتي
مشكورة تردين الصدك ماقصريتي
الله يهديك بشبابج غير هاذة شرد اكول
بعد ماضل لي عتب
وانتي والايام صرتي ضيم ضهري والعذول
عجب ياحبيبة عجب
الله يهديج بشبابج غير هذة شرد اكول
بعد ماض لي عتب
وانتي والايام صرتي ضيم ضهري والعذول
عجب ياحبيبة عجب
هدمتي بية اشما بنيتي
كتبتي بيه اشما محيتي
كتاب بيتج جان حرف واحد ما قريتي
مشكورة تردين الصدق ماقصريتي

سەرنج/ هەر بەزەک بخوازێت گوێ لێ گرانی [مشکور] بگرێت دەتوانێت لێ یوتوب بۆاسانی بیدۆزێتەوە.

گران هەبجەیی

گفتووگۆ لەگەڵ شاعیر و ڕۆمانووسی عیراقی (دنیا

میخائیل).. عەبدولموتەلیب عەبدوڵا کردوویە بە کوردی

دنیا میخائیل: دەنووسم بۆ ئەوەی شت نەبم

شاعیر و ڕۆمانووسی عیراقی (دنیا میخائیل) کە ئێستا لە زانکۆی ئۆکلاندی ئەمریکی زمانی عەرەبی دەخوێنێتەوە. پەیوایە ئەدەب و هونەر دەتوانێ دەنگی پەراوێزخراوەکان بێت. ئەو هەر لە وەڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمریکادا سااڵی 2001 لە بواری مافی مرۆڤ خەباتکراوە. لە ساڵی 2017 بەسەرهاتی پە ئازاری ئافرەتانی یەزیدی شەنگاری ژێر دەستی داعش بە ناوی (لە بازاڕی سەبییاندا) کە چەن وەك سەبایەی جەنگ ماموستایان لێگەڕە دەکرێت، چاپ و باڵاو کردەتەوە.

پ/ بۆچی دەنووسی؟
دنیا میخائیل/ بە ئەوەی شت نەبم.

پ/ کتێبەکەت (لە بازاڕی سەبییاندا) بەگەنامەیەکە لە بارەی تووندوتیژی دژ بە ئافرەتانی یەزیدی، ئایا تۆ بەوانامەیەکی فیکری بە خوێنەر دەبەخشیت، کە مێژوو و ڕووداوەکان و کەسایەتییە حەقیقییەکان لەخۆدەگرێت، ئایا تا چەند لەو ژانوژوارە نزیکبوویتەوە؟ ئایا لەو ڕەگایەوە دەتوانێت مێژووی وسبەلەکراوەکان بناسێنی؟

دنیا میخائیل/ سەبایەکان و فرۆشتنیان لە بازاڕدا مەسەلەیەکە قابیلی لەبووردن نییە، بۆیە بە هەموو ژانرە ئەدەبییەکان شیعر، پەخشان، گۆرانەوە... وەهامی ئەو ستەمەم داوەتەوە. خەم سەردانی شوێنی ئەو کارەساتە گەورەیە(گوندی شەنگار) کرد و لە نزیکەوە قسەم لەگەڵ ژنانی هەڵاتووی ژێر دەستی(داعش) کرد و گوێم لەو پیاوانە ڕاگرت، کە لە مردن ڕزگاریان ببوو. چیرۆکەکانیان لە خەیاڵ سەیرترە، هەموو ئەوانەم وەك بابەتێك لە (بازاڕی سەبییان)دا نووسیەوە و دواتر لە ڕۆمانی (تاتەی باڵندە) کارم لەسەر کردوە، من بۆیە قەڵەم چەن دەبەمە دەنگی پەراوێزخراوەکان؟ قەڵەم بەسەر چەکدا سەردەکەوێت، قەڵەم بەرهەنگاری زەمەن دەکات، هەمیشە وشە وەك چەك دەنگدانەوەی هەیە.

پ/ لە دنیای هاوچەرخدا واقیعی ژنان چەن دەبینی؟
دنیا میخائیل/ ئێستا واقیعی ئافرەتان لە ئاستی پەویستدا نییە،

نك هەر لە نیشتمانی عەرەبی و بەس، بەڵكو لە هەموو شوێنكی دنیادا. هەتا ئێستا ئافرەت وەك رەگەزی دووەم لە پێناو رەگەزی یەكەم بەكار دەهێنرێت. هەبەتە هەر لە بنەڕەتدا كەمێگای باوكسالاری ئەو نەخشەیی كێشاوە، بەڵام كەمكەك هەن باشترن.

پ/ بە لای تۆ خەسڵەتكانی خوێندنەری نموونەیی چیین؟

دنیا میخائیل/ خوێندنەری نموونەیی لەسەر وەڵامی نووسەر ناوەستێ، بەڵكو پرسیار دەیوەژێنێ، لەسەر رازیبوون و بەرهەمهێنانی كەسیەكان دەوەستێ، خوێندنەوەی كارلێككەری ئیبداعی لە نووسینی ئیبداعی كەمتر نییە، گشت داهێنانكانی ناو نووسین بە ئەو خوێندنەوەیە دەگەڕێتەوە.

پ/ شێوەی ئەو نیشتمانەی خەونی پێوە دەبینی چۆنە؟

دنیا میخائیل/ وەك ئاسمان، پێ لە باڵندە، هەڵدەفڕن دەڕۆن و دەگەڕێنەوە، دەنیشنەوە، ئەگەر لەسەر درەختێ نیشتنەوە هەڵشەی پێكرانیان نییە.

پ/ بەرگری رەمانكی دنیا میخائیل (جەزیرە)، شكەی ژیان، مافی بوون، ستەمی كەمایەتی، دیكتاتۆری هەرمایەتی، ئافرەتانی گەندە، هەموو ئەو بابەتە مشتومخوازانە لە كارە شیعری و رەمانكانتدا لە دەرگایان دەدرێت... ئایا تا چەندی دیكە بە مرۆڤەوە سەرقاڵ دەبیت، تا چ سنورە بەهای مرۆڤایەتی لە كارەكانت دەردەكەونەوە؟ ئایا دەشێ كارەكانت وەك بەرگەنامەی كەمایەتی مێژووی عیراقی هاوچەرخ تەماشا بكرێت؟

دنیا میخائیل/ نازانم، دەشێ هەموو كارەكی ئەدەبی بەرگەنامەی مێژووەكی دیاریكراو بێت، لە كەتاییدا هونەر كلیلی ژیانی سەردەمكی دیاریكراوە و بیرەوەرییەكان لە ئێستاوە بە ئایندە دەگوازێتەوە، ئالێرەدا بایخی هونەر دەردەكەوێت، سەبەری كاریگەری زەمانەكان دەبڕێت، هەروەها رووییەكی دیكەی ئایدیاڵیزیا دەگەیەنێت، رووییەك كە دەسەڵاتداران و بیری یەكتایی بەرەوی پەدەدەن.

پ/ لە كەمە شیعرییەكانت (شەوانی عیراقی) و (جەنگ) بە جیدی دەردەكەوێت و میمەری جەنگ درێژكانی مرۆڤی عیراقی نمایش دەكەیت، ئایا شیعر لە توانایدایە هەموو ئەو وێنە پە ئازارانەی جەنگ لەخۆبگرێت؟

دنیا میخائیل/ قەسیدەكانم بەتە واقیعی ئیستاتیكیمان، كە لە واقیعی پە لە ئازار هەڵقوواون.

پ/ عیراقت بەجۆهێشت و دوور لە نیشتمانكەت بە قەناغكی دامەزراوەی و گرنگی ژیانتدا تێپەیت، بەڵام عیراق بە كەلەپوری

شارستانی و غەمی جەنگکانییەوە ئامادەیە... ئایا نووسین دنیابینییەکی هاوتای ئەو واقیعەی پشکش کردووە؟
دنیا میخائیل/ سی ساڵی سەرتای تەمەنم لە عیراقدا ژیام، سەبارەکانی لە یادەوەریمدا ماونەتەوە، سەبری جەنگ و جوانی و خاپووربوون، مەژووی وەاتەکەم و هەموو ئەو شتانەی تێیدا ژیام و جەمهەشت، ئایا چەند پەیوەندی بە نووسینەکانمەوە هەیە، من هیچ بیریان لێناکەمەوە، لە هەموو نووسینەکدا جەکەوتەی مەژووییەکی دیاریکراو هەیە. بە بەوای من هەموو ئەو شتە وردانەی تەماریان دەکەم، لە کاروبارە گەورەکانی ژیاندا رەنگدەداتەوە، مەژووی نیشتمانەکەم بە سەرتای مەژووی جیهان دەگەێنێتەوە، هەموو ئەو شتانەی لە جیهان رووياندەوە، یەکەمجار لە نیشتمانەکەی من رووياداوە، من کاتێك شتێکی نوێ دەنووسم هەستدەکەم دەست لە ساتی دەزینەوەی یەکەم دەدەم.

پ/ دەشێ ڕەمان کار لەسەر رووداوە مەژووییەکان بکات، بەڵام نەك بە ئەوەی ڕاستیان بسەلمێنێت، بەڵکو بە ئەوەی کاریگەری ئەو گەڕانکارییانەی کە بەسەر کەمەڵگای مرۆڤایەتیدا هاتووە، بیگەیەنێت، ئەو مەسەلەیە چۆن دەبینی؟
دنیا میخائیل/ بەڵێ، بە دڵنیاییەوە، ڕەمان تەنها ئەوەمان پێناڵێت کە رووياداوە، بەڵکو ئەو کاریگەرییانەش دەخاتە روو، کە بەسەر ژیانی مرۆڤایەتیدا هاتووە، ڕەمان هەر تەنها جەخت لە مەژوو ناکاتەوە، بەڵکو سەبارەکەشی دەپشکێ، ئەوەش جیاوازی نووسینی ڕەمان و نووسینی مەژووییە، کەواتە لە بنەڕەتدا بایەخدانی ڕەمان بە واقیعی مەژووییە، لە پێناو بەدواداچوون و جەکەوتەکانیەتی بەسەر ئیقاعی ڕەحدا.

پ/ لە ڕەمانی (تاتەی باڵندە) ڕەهەندە ڕەمزی و مەژووییەکانی ئەفسانەی (نەهەنگ مانگ قووتدەدا)ت بەکارهێناوە، کە بەسەر ژیانی ئەو گەڵدا هاتووە... بە ڕای تۆ ئایا ئەو ئەفسانەیە لەگەڵ تراژیدیای یەزیدییان یەکدەگرێتەوە؟ (ئەفسانەکە دەڵێ: ڕۆژە لە ڕۆژان مانگ شەوێ خەڵکانێکی ڕازاندبەوە و لە ڕوخساری ماندووییان ڕامابوو، تا ئەو پەڕی جوانی جوانبوون، وەك جوانەکانی نیشتمان. بەڵام بە بیری کەسدا نەدەهات نەهەنگی نەو دەریا بوورە بچێتە ئاسمان و مانگی دڕوشاوە قووت بدات و شەوی ڕەناك تاریك بکات)
دنیا میخائیل/ بەکارهێنانی ئەفسانەی (نەهەنگ مانگ قووتدەدا) و ڕەورەسمەکانی بە شێوەیەکی شەعبی لە عیراق جێبەجێ دەکرێت، نەك تەنها لای یەزیدییەکان.

پ/ بە بڕوونی من مەدلولی کلتوری و مێژوویی ئەفسانەی شەعبی (نەهەنگ مانگ قووتدەدا) پەیوەندی بە دەخکی قەیراناویدا هەیە، کە بەلای کەمی مێژووی عیراقی هاوچەرخی پەدا تێپەیووە.

دنیا میخائیل/ لە رەمانکەی مندا ئەو پرسیسە شەعبییانە پەیوەندییان بە جەنگ و ئەو کارەساتانەوە هەیە، کە بە شێوەیکی گشتی عیراقی پەدا رەیشتووە، بەیە دەبینین کاراکتەرکانی رەمانکانم هەوەدەدەن ترسی سەر مانگ کەمبکەنەوە، ئەوە هاودژییەکە و من تا سەر ئێسقان کارم لەسەر کردووە، لەلایك ئەوانە تانە لە نەهەنگەکە دەدەن، نەك لەوانەی ئەو سیاسەتیان داشتووە، لەلایکی دیکە هەوە بە رزگارکردنی مانگی ترساو دەدەن، بەڵام تا دوێنە ئەوان خەیان پەویستیان بە رزگار بوون هەبوو.

پ/ دایکایەتی چی لە تە گەیی؟

دنیا میخائیل/ وای کرد پەرتتر بم، لەبەرامبەر سەختی ژیان بەسەزتر بم.

تەبینی: ناونیشانەکەم گەیووە.
سەرچاوە: خلود الفلاح
الجزیرە- 3/4/2023.

مردنی پلاستیکی

لە منداڵیمدا
لە بەغداد
گەمەی مردنمان دەکرد
بە چەکی پلاستیکی
یەکەك ئەویدیکەی دەکوشت
لەسەر زەوی
وەك لاشەی مردوو رادەکشاین
خولەکەك
دووان
پاشان یەکەکمان پەدەکەنی و
مردنی پلاستیکیمان جەدەهێشت
دەستی یەکترمان دەگرت
وەك ئەوەی دەستی ژیانمان گرتبێ
هەدەستاینەوە
یاریەکی دیکەمان دەکرد
وەك ژمارەی لەتە ساڵان تێپەین

بەغداش بە منداڵیمانەوە
بەسەرچوو
چووینە تاراوگە
لە دوورەوە منداڵانمان دەبینی
لە ئێمە دەچوون
یەکێك ئۆویدیکەی دەکوشت
بە بە جوولە رادەکشان
بەڵام هیچیان پێنەدەکەنین
هیچیان دەستی بە ژیانەوە نەدەگرت
هەڵنەدەستانەوە.

عەبدولموتەلیب عەبدوڵڵا کردوویە بە کوردی

میدیا، ئەهریمەنی کۆمەڵگەی مەدەرن.. نوسینی: سەلین برایەن.. لە فەڕەنسییەوە: ئاراس سەعید

زۆرێک لە بیریار و فیلەسوفەکان، میدیا بەوە تۆمەتبار دەکەن، کە هەکاری هەموو خراپەکارییەکانی سەر زەویین، یان زۆر لەهەکاری خراپەکارییەکانەوە نزیکە. لە کۆمەڵگەی دیجیتاڵیدا، ئێمە بەو شێوەیە خۆمان دەبینینەوە کە هووبووی جۆرێک لە ئامێری شەیتانی دەبینەوە، کە توانیوێتی خەی لە دەستی دروستکەرەکەی ڕزگار بکات. ئەمەش کاریگەرییە زیانبەخشەکەی هەها کردووە، بەجۆرێک مرۆڤ ناتوانێت، خەی لەی قوتاربکات. (وەکوو چۆن شەیتان خەی لە خالیقەکەی ڕزگارکرد و خراپەکارییەکانی هەها بوو… وەرگێ). هەخنەگرتن لە میدیا، هەمەچەشن و جۆراوجۆرە، هەندێک لەخنەگران لە نمونەی (ژان بودریار) جەخت لەسەر ئەو گەانکارییە دەکەنەوە کە لە پێیامەوە بەخودی (میدیەم) ئامرازی بەاوکردنەوەدا تێدەپەڕێت، بە مانایەکی دیکە، ئەوەی لە ناوەکەوە لە قاڵب دەدرێت. (Sfez

and Coutlée 1990). لە پێچەوانەکردنەوەی ئەولەویەتکاندا (ئامرازەکان دەگەڕێن بۆ ئامانجێک لە خۆیدا، میدیایەک جێگەی پەیامەکە دەگرێتەوە. بەدڕبەختانەکی دیکە، میدیاکە شوێنی پەیامەکە دەگرێتەوە. ئەم سیناریۆیەکە، کە تیۆریستی کۆندی (مارشال مەکلوهان) لە سانایی شەستەکاندا خستوویەتی ڕوو)، (میدیەم بەرلەوەی شتێک بگەیەنێت خوودی خۆی دەگەیەنێت. یان میدەم خۆی، بریتیە لە پەیامەکە… وەرگێڕ) لە ئەنجامدا جیهانێک دروستدەبێت کە لە هەموو ڕەسەنایەتییەک بەبەشە، هاوشێوەی گوندزی بەش، وەکوو ئەوەی (ئابۆلایس) دەڵێت: "مەخی جوهەری"یان بەتاڵ کراوەتەوە. بە کوورتی، ئەم لە جیهانی دیجیتاڵدا ڕووبەڕووی گەمەیەکی ڕاڤەتی دەبینەوە، وەکوو ئەوەی (بەدریار) بە "سیمولاکرا" ناوی دەبات، واتە ڕووکاری بەش، ناوەڕۆکی خالی یان نا قووە، وەکوو ئاوێنەیەک کە تەنیا خۆی ڕەنگ دەداتەوە و لە پشتیەوە هیچ ڕاستیەک بوونی نیە.

(ڕەجیس دیبرای) لەگەڵ ئەم بۆچوونەدا هاوڕایە و هانی هاوچەرخەکانی دەدات کە "کەمتر پەیوەندی بکەن و زیاتر بگوازنەوە". ئەم نووسەرە لەو بنەمایەوە دەستپێدەکات کە کایەی میدیایی ئێستا لایەنگری پەیوەندییەکانە، واتە سیستەمێکی زانیاری کاتی، کە لەسەر پانتایەکی فەزایی ئاسایی پەرەدەستێنێت، لە بەرژەوەندی هاوکاتی و لە هەموو شوێنکەدایە، نێک دیاکرانی و بەردەوامیی بەهاکان، ئیمتیازاتی گواستنەوە، کە پانتاییەکی کاتی، ڕاست و چەپی پێ باشترە. ئەم کەمەگایەک دروست دەکات کە تاکەکان بەواڵێت لەیەکیدیەوە نزیکتر بن، بەهەی ئەو میدیایانەی کە ڕێگە بە ئامادەبوونی ئەوانە دەدات کە لە دوورەوە دەچنە نێو پەسەی کەمینیوکەیشن و (ئامادەبوونی مەجازایی)ەوە، بەڵام لە ڕاستیدا زیاتر نامێن بە یەکتری، لەبەر ئەم هەکارەیە کە وازهێنان لە بەستنەوە بە مەژوویەکی هاوبەش، بەهەی یادەوەری زنجیرەی نەوەکانەوە، کە گەرانتی هاوبەشکردنی میراتێک و پاراستنی نەریتەکان دەکات، 'ئاوگەڕ' ناکەن، بەڵکو تەنها بە شێوەیەکی پارچەپارچە و ڕووکەش بەشداری دەکەن، بەبێ ئەوەی بتوانن بەڕاستی پێکەوە بژین. لەڕشەدا دیسانەوە ئامرازەکانی بەهاوبوونەوە مادەکانیان لە زەوت دەکات و پەیوەندیکردن دەبێتە ئامانجی کۆتایی پەیوەندیکردن، لە مەیلی (ئۆتۆفاژیک)دا ئەو پزیشکە بەناوبانگەی کە سەرەڕای ئۆش وریایە نەهێشت بەلاڕەدا بچێت لەلایەن ئەفسانەی دەوروبەری میدیاسفەرەوە، بەردەوامە لە ڕەنگدانەوەی خۆی بە پەدانی هەز بە ئامرازە تەکنەلۆژییەکان بە ئەوەی خۆیان لە دروستکەرەکەیان جیاز بکەن و دواتر بە نەرە کار لەسەر ئەوە بکەن، بە بەرهەمهێنانی کاریگەرییە پێشبینی نەکراوەکان کە دەستکاریکردنی

شەوازی بوون و بیرکردنەوەی مرۆڤ. (1991، ل105-106).
هەندێکی دیکە لە تەواوکاری ئەم بۆچوونانە، شیکارییە ڕەخنەییەکانیان بەرامبەر ئەو شێوازەی زیانبەخشی واقیع ئاراستەی دەکەن، کە میدیا دەیخاتە ڕوو. ئەمە وەکوو ئەو حاڵەتەی (لوسیەن سفەز) ئاماژەی بۆکردووە، کە جگە لەم ناسروشتکردنە، هەما بە ئەو سەرلەشێواویە دەکات کە لە مشکی مرۆڤدا لە نێوان ڕاستی خام و نوێنەرایەتیکردنیدا دروست دەبێت، بەم شێوەیە توانای حوکمدان و تێگەیشتنەکی دەگۆڕێت. هەموو ئەم توخمانە تایبەتمەندییەکی تاڵاژی کەمەگەی میدیاییەکانمان پەرەپێدەدەن، "تاوتیزم"، نیوەڵاژیزمێک کە پێشگر و پاشگرەکەی مایلێک بەرەو تاوتەڵاژیا ئاشکرا دەکات، واتە خۆئاماژەکردن، وەکوو سەرچاوەیەکی ئەتیزم، بە زیندانیکردن لە گەردوونێکی خەیاڵیدا.
شێیتانی میدیا، وەشانێکی مۆدێرن و ماتریالیستی بوونەوەری خراپەکاری، کە بەیار بوو مرۆڤکان دابەش بکات و لە حەقیقەتە، ڕزگارکەرەکە دووریان بخاتەوە بە هەی نوقمکردنیان لە وەهمدا وەکوو(ئیتیمەڵاژیای dia-bolos , لە سەردەمی کۆن و گەرمی ئایینیدا لە ترسەکانی سەدەی ناوەڕاستی عەقڵ)بەڵام ئایا ئەم کاریگەرییە کوشندەیەی میدیا دەرئەنجامی بیروباوەڕێک نییە، کە هەندەی ئەو باوەڕە مندااڵنەیەی کە وایکردووە باوباپیرانمان خراپەکوو بوونێکی ئازاد و بەهرەمەند بە پرسێکی ئۆقیانی بزانن، لە کاتێکدا ئەوە تەنها بەرهەمێکی خەیاڵی بوو. خەمی ڕوونکردنەوەی هەڵەکانی ئەم جیهانە و سەرچاوەی ئازارەکانی مرۆڤ، کەوایکرد ڕق لە کەڵە سەری بزنێکی قوربانی بگوازێتەوە بە کاریگەرییە کاتارتیکەکان؟

میتەڵاژیای تەکنەڵاژیا

***سزادانی پەرمیتە و دابەزینی ئادەم و حەوا لە ئاسمان**

پەیوستە بە دەستنیشانکردنی ئەو ڕەخنەیە دەستپێبکەین، کە دەکەوێتە سەر میدیا. ئەمەش لەڕگەی هەندێک زنجیرەی میتەڵاژی و ئەدەبیی کەمەگەی کولتوورە زارەکییەکانەوە. دەستپێک سزایی (پرمیتە) باوکی شارستانیەت، کە مرۆڤی لە سروشت دابڕاند و بە مومکینکردنی هونەر و بناغەسازی کولتوور، مرۆڤی لە دەرەوەی ئاژەڵبوونی پەروەردە کرد.
"پەرمیتە" لەلایەن" زیەس"ەوە بە تونەدی سزا درا بەهەی ئەوەی ئاگرەکەی دزیوە و بەخشیوێتی بە بەشترین بوونەوەری سەر زەمین. ئاگر وەکوو ستراکتاری تەکنیک، بە دەربڕینێکی دیکە، ئەو توخمەیە کە تەکنیک لێیەوە سەرچاوەی گرتووە، یان لانیکەم (sine qua non) لە

هەموو تەکنیکەکدا، ڕەگ بە کشان و خاوکردنەوەی کانزاکان خۆش دەکات، بە دروستکرووەی ئامێر، دروستکردنی چەک، دواجاریش تەکنەلۆژیا و لە ئێستاشدا میدیا…تاد
ڕەنگە ئەمە لە لەکدانەوەی حوکمی زیوس، بەهەدا چووبین، کە وەکوو چارنووسێک بە ئەو کەسانە تێرخانکراوە کە یاسایان شکاندووە و قەدەغەیەکیان پشێل کردووە. پرۆمێتە تەنها دزێکی سادە نییە، زیاتر لە سەرپێچییەک لە کردەوە و سەرپێچییەکیدا بوونی هەیە، سەرپێچییەکی شاراوە بەئام حەتمی، چەواشکارییەک هەیە، بەرزبوونەوەیەک و دابەزینێک. بە مرۆڤکردنی ئەوان، هەروەها بەتاوانانی لە بەتاوانی سەرکی خەیان بەبەش کرد، بەیە دەتوانرێت پشکەوتنی فیکرییان وەکوو پاشکۆیەک هەژمار بکرێت، ئاگر بەختەوەری وەکوو پەورەکی پەوانی وەربگرین، پانرا و سندوقە بەناوبانگەکی، کە هەموو ئەو بەدبەختیانەی مرۆڤایەتی زاڵ دەکەن و لێیەوە سەرچاوە دەگرن.
هەروەها هاتنە ناوەوەی میتەلۆژیایی (ئادەم و حەوا) بە نەو کایەی مەعریفە، کەوتن و بەربوونەوە ئەوانی هەنایە ئاراوە لەوەی کە لە نائاگایی شیرینی پێیوەست بە بەهەشت دەربەر بوون و لە خودا یاخی بوون. (یاخی بوونی مرۆڤ لە خودا، یەکەمیین کردەی ئەقڵانی بوو، کە بەدبەختی و دەربەدەری بە مرۆڤ بەدیهێناە… وەرگێ)
بە هەمان شێوەش خاوەندارێتی ئاگر (کە دەتوانێت هەمای چراکانی زانین بێت، بە پێچەوانەی تاریکی و نەزانی). لە هیسیەددا هاوتایە لەگەڵ کەتایی سەردەمی زێرین کە کرۆنۆس حوکمڕانی دەکات و سەرەتای سەردەمێکی ئازاربەخشتر. پرۆمیتە وەک ئیکارۆس، لووتبەرزی و زیادەڕەوی و سەرچاوەی بەدبەختییە، کە سروشتی زانست بەرجەستە دەکات.
ئەفسانەی دووەم کە ڕوونترە سەبارەت بەو پەیوەندیانەی کە لەگەڵ دەرکەوتنی میدیادا و دووفاقی ئەم دەزینەوەیە دەسەڵمێنێت، کە پەیوەندی بە لەدایکبوونی نووسینەوە هەیە، کە "پلاتۆ" لە فایدرۆسدا (274 b – 275 b) باسی کردووە. سەکرات ڕوونی دەکاتەوە کە (خودای میسری و ئاسمیلەی نیوە خواوەندی یونانی هەرمەس)، ئەم هونەرییان داهێناوە بە ئەوەی چارەسەرێک بە کەمی یادەوەری و کەموکوڕیەکانی زانست بدەزێنەوە. بەڵام کاتێک دەزینەوەکەیەک دەخرێتە بەردەم تامۆس، پاشای تیبس، ئەمەی دووەمیانی لەم دەرئەنجامانەدا بە خراپ زانی و دووپاتی کردەوە کە پێچەوانەی ئەوەی کە بانگەشەی شێکردن دەکات فەزیلەتکان بە جۆرێک پێچەوانە دەکاتەوە بە ژەهر.
لەم ئارگومێنتەدا، ئەو تەمەتە هەست پێدەکرێت کە ئەمە لەم سەردەمەدا دەیهێنینە سەر میدیا، ئەویش دەستبەسەرداگرتنێک، کە لە

ئەنجامدا دەبێتە هۆی داماڵینی ئەو سیفەتە هزریانەی کە لە مرۆڤدا هەن، هەوبەوبوونەوەیەک لە نێوان "ئایدیاڵەک" گوایە ناوەکی و پرۆسەی دەرکیکردن لە ڕێگەی پشبینی ماتریاڵ کە لە شێوازی دابەزاندنداە ئەزموون دەکرێت: "ئەم هونەرە لە ڕووحی ئەو کەسانەدا لەبیرچوونەوە بەرهەم دەهێنێت کە فێری بوون، چونکە واز لە مەشقکردنی یادەوەری خەیان دەهێنن.
"دانیال بۆگنێ" بە ئاماژەدان بە "ڤیکتۆر هوگۆ" لە نێتردام تا پاریس بە ناوی "سیسی ئەو دەکوژێت"، بە درێژی سەرنجی خستە سەر ئەو تاوانە، کە بە زاراوەیەکی تەواو هاوشێوە، ئاڵاستەی چاپخانە دەکرا، لە کۆتایی سەدەکانی ناوەڕاستدا، ئەوەندە پرسیار لەسەر تاوانبارکردنی نووسین نەبوو، بەڵکوو پرسیاری گشتاندنەکەی، ستانداردکردنی لایەن تەکنەلۆژیاوە، کە زیان بە هونەری پیرۆزی بەهای نووسین دەگەیەنێت. میدیای مۆدێرن، تەمەتبارە بە کوشتنی کتێب (مۆبایل و کۆمپیوتەر) تاوانبار کراون بەوەی کلتووری زارەکیی و بەهای وشەیەکانیان کوشتووە، بەهای هەموو ئەوانەی کە ئێمە ویستمان باوەڕمان بەوە هەبێت کە بە هەتا هەتایە زیندوون، چونکە هەتا هەتایە لە یادەوەری و لە دەمی ئەو حیکایەت بێژانەی گواستوویانەتەوە زیندوو بوون. بەڵام میدیای نوێ هەموو ئەوانەی کووشت، هەواڵی ڕۆژ هەموو یادەوەرییەکانی کوشت. میدیا بیرکردنەوەی کووشت، هەموو هێستە ئاڵۆزەکانی گیانی بەکەمەڵەک کەمەڵەک هێستی هەواڵی بە مانا.

***میدیا و ساختەکردنی واقیع**
چەمکەکی ئەفلاتوون بە جیهان
کاتێک لە بارەی واقیعی مەجازییەوە دەدوێن، بەناچاری دەگەڕێنەوە بە سەر تێزەکانی (ئەفلاتوون) کە پێش لە دایکبوونی پێشکەوتووترین و بەربڵاوترین فەرهەنگانی تەکنەلۆژیا خراوەتەوو، بە بەردەوامبوونی سیستەمێکی دووانەیی بەهاکان و بابەتەکردنی جیهانی زەمینی و توخمە دیارەکانی. لە کەمەڵەگەی دیجیتاڵیدا، میدیا پێویستە بە شێواندنی واقیع، بە ئاشکرا و بێزەحمەت پەردەپۆش دەکرێت. هەزاران ساڵ بەر لە پەیدابوونی میدیا، ئەفلاتوون، ئەو هەخنەیی ئاڵاستەی شاعیر و نیگارکێشەکان کرد، کە زەر بە لەهاتوویی سروشتیان تەقلید دەکردەوە، بەم شێوەیە سەرلەشێواویان لە نێوان واقیع و خەیاڵدا دروست دەکرد.
تەواوی فەلسەفەی پلاتۆ وەکوو هەخنەی (میمەسیس) دەردەکەوێت، بەدەربڕینێکی دیکە (هەموو تەکنیکەکانی لاسایکردنەوە، لەسەر بنەمای بنەمای دووبارەبوونەوە یان لاسایی کردنەوە خەی مانیفێست

دەکاتەوە) لەم چوارچێوەیەدا ڕەخنەی (ئیماگێ) جگەیەکی پلەی یەک داگیر دەکات. خەیاڵ یەکێکە لە ئامانجەکانی، وەکوو هەر وێنەیەک، کە وەکوو کۆپی واقیعێکی جۆهەریتر تەدگات و بۆ هەیوە دەبێتە بەرهەمهێنەری وەهم. کەمار La République دەوڵەمەندە بە وێناکردن بەتایبەتی ئشکۆتکەی ئەفلاتوون لەگەڵ لێکچوونە بەناوبانگەکەی کە هەمای دابەشبوونی جیهانە بە چوار بەشی بەهای نایەکسان، ئەوانیش بریتیە لە decrescendo ئایدیاکان، ئەبستراکتەکان(ماتماتێک)، شتە مادییەکان و نوێنەرایەتییەکان (1993، VII، 509c-511e، VI، 514-522).

بە لەگەڵ سەکراتدا، لە جۆهەری دارێکی بەرز تێبگەین، کە پێناسەکەی بەهەی پەوانە و فیگەرە ئەندازییەکانەوە دەردەکەوێت، هەرچەندە هەمیشە دەکەوێتە چوارچێوەی کایەی تێگەیشتنەوە، بەڵام کەمێک تەواو و بە کەموکوڕییەوە بۆ پلەیەی کۆپییەکی سادەی واقیع پێکدەهێنێت. سەبارەت بە دارەکان وەکوو چۆن دەتوانین بیبینین و دەستیان لێدەدەین لە دەوروبەرمان، ئەوان کۆپییەکی واقیعن، لە ماددییەتی فرەیی و دەخی جوڵاودا گیریان خواردووە. بەمجۆرەش، نوێنەرایەتییە وێنەییەکان یان ئەدەبییەکانیان تەنانەت ڕەنگدانەوەی ئەوان لە ئاودا، کە هەشتا ڕەسەنایەتی لەدەست دەدەن، تەنیا پەیوەندییەکی دوورییان لەگەڵ ئایدیاڕ سەرتاییەکەدا هەیە.

سەدەی چوارەمی پێش زایین لە مەژووی کولتووری ڕۆژئاوادا زۆر گرنگە، چونکە پچڕانکی ڕیشەیی لەگەڵ قەناعەتە فیکرییەکانی پێشوودا ڕوودەدات، کە ئەمە بە قەناغی "پێش سەکراتی" ناوی دەبەین. لەردا سەرچاوەی ئەو ئابووچوونەی کە لەسەر ڕواڵەت دەکرێت، چەمکێک کە داهێنانکەی مانا وەردگرێت بە پێچەوانەی جۆهەرێکەوە کە پشتر بوونی هەیە. ڕەنگە میدیا ئەو جۆرە ئابووچوونەی بەسەر نەهاتبایە ئگەر ئەفلاتوون خەی خەی نەدابایەتە بەر ڕەخنەی لاسایکردنەوە و نووسینەوەی فۆرکارییەکانی مامستاکەی.

ئگەر ئناکرۆنیزمێک دروست بکەین، بەبێ ئەوەی خیانەت لە بیری دیالێکتیکی یونانی بکەین، دەبێت میدیای مەدێرن لێنۆ پێلی(درزنەکان، نمایشکارە بوکێییەکان، سۆفیستەکان و وەهمگەرەکان) هەموو ئەوانەی لە کتێبی پێنجەمی (کۆمار) دا ئیدانەکراون دابنین، کە بەهەمان شێوەی شاعیران و دروستکەرانی دیکەی وێنە کە واقیع ساختە دەکات و بۆ هەیوە پەردە لەسەر ڕاستییەکان دادەپۆشێت. ئگەر میدیا لەسەردەمی پلاتۆ دا هەبووایە، بگومان لە شاری ئایدیاڵی (فیلەسوف_شا) قەدەغە دەکرا.

چاپەمەنی و تەلەفزیۆن و سایتەکانی ئینتەرنێت چی دەکەن، جگە لە دووبارەکردنەوەی ڕووداوەکان و نوێنەرایەتیکردنیان یان دروستکردنی

واقیعی مەجازی.
عەیب و کەموکوڕی میدیاکان هەم بە زیادەڕەوی لە بڵاوپێکراوییان دەگەڕێتەوە و هەم بە ئاوەڕی کە زۆر دوورن لە ڕاستییەوە (جگە لە متمانەیی ئاوان بە وردی هەکاری ئاو ڕاستییەیە کە ئەمە پەیمان وایە ڕاستن). وەکوو ئاوەڕی (بەیلە) ئاماژەی پێدەکات، "ڕاستی هێندەکجار ناتوانێت ئاگاری نەبێت". سەبارەت بەوەی کە ئاگاری هەیە، دەکرێت هێندەکجار ڕاست نەبێت. ئەم کێشەیە بە زۆر لە سەردەمی فۆتۆگرافی و تەلەفزیۆندا سەرهەڵدەدات، چونکە توانای ڕاگەیاندنی خەیاڵی هەیە.

خوێنەرێکی نموونەیی.. بەختیار محەمەد

هەخنەگر خوێنەرێکی نموونەییە. خوێنەرێکە تەنها ستایش ناکا، بەڵکو خوێندنەوە و لێکدانەوە (تەئویل) بە دەق دەکا. خوێنەری نموونەیی لە کۆڕ ستایشی بوو ستایشی دەق دەکا، لە کۆشش کەموکووڕیی لە دەق هەبێ ئاماژەی بێ دەکا.

هەخنە بژێنگە دەق لە بژێنگ دەدا: گەنم لە زۆوان جودا دەکاتەوە. هەخنەگر عادەتەن ئەو دەقانە لە بژێنگ دەدا (واتە لێکیاندەداتەوە و دەیانخوێنێتەوە)، کە قورسایی مەعریفی و ئیستێتیکی و ئەدەبی خەیان هەیە.

ڕاستییەکەی خوێنەری نموونەیی و دەقی نموونەیی (باش) تەواوکەری یەکن. هەموو دەقێکی باش، خوێنەرێکی نموونەیی (هەخنەگرێك) لە پشتی ڕاوەستاوە. لەمەوە نووسەر قەرزاربارى خوێنەرى نموونەییە (واتە قەرزاربارى هەخنەگرە). ئایا ئەدەبێکی پێشکەوتوو هەیە بە بێ هەخنەیەکی پێشکەوتوو؟ ئایا دەقێکی نموونەیی هەیە لە دەرەوەی خوێنەرێکی نموونەیی؟ ئایا نووسەرێکی نموونەیی هەیە بە بێ هەخنەگرێکی نموونەیی؟ ڕاستییەکەی هەم داهێنان هەخنە (هەخنەگر) دەخوێنێ، هەم هەخنە (هەخنەگر) داهێنان (نووسەری دەق) دەخوێنێ.

هەخنەگر خەسڵەتی جووتیاری هەیە، کە زەوی بەیار (دەق) دەکێڵێ (دەق وەك زەوی بەیار وایە بەرلەوەی هەخنەگر {خوێنەر} بیخوێنێتەوە و بیکێڵێ)، تا خوێنەر (وەرگر) لە بەرهەمی باش و خراپی دەقی کێڵدراودا (واتە دەقی خوێندراوە و تەئویلکراودا) ئاگادار بکاتەوە و پێیان پیشان بدا و پێیان ڕابگەیەنێ. هەخنەگر لە خوێندنەوەی هەخنەییدا مەبەستی ئەوەیە لە جاری داهاتوودا نووسەر بەرهەمێکی باشتر و دەقێکی باشتر بەرهەم بهێنێ. ئا ئەمە وەزیفەی سەرەکی هەخنە و هەخنەگرە. ئەو نووسەرەی لەم ئەرکەی هەخنە تێنەگا، نووسەرێکە لوتبەرزە ، بێ ئاگایە، دڵگمایە، دڵاوە… تاد.

هەخنەلێگرتن هەرگیز بەواتای کەمکردنەوەی دەق و نووسەرەکەی نییە؛ بەکو ڕێك بە پێچەوانەوە، لە ڕێی خوێندنەوەی بڕێنگیانەوە، گەورەکردنیانە؛ چونکە هەخنە باش (گەنم) لە خراپ (زۆوان) جودا دەکاتەوە. هەخنە ئەم ئەرکە ئەرێنییەی هەیە، نەك ئەرکی نەرێنیی، وەکو هەندێك کەسی (ڕەشنبیر و نووسەر و شاعیر) ی نادیموکراتی قینچکەتەنگ لێی تێگەیشتوون. هەخنە عاشقی دەقە، نەك دوژمنی دەق. واتە هەخنەگریش عاشقی نووسەرە، نەك دوژمنی نووسەر. بەواتای هەخنە دوژمنایەتیی نییە، بەکو دەستایەتییە لە نێوان هەخنە و دەق و لە نێوان نووسەر و هەخنەگردا.

بەختیار محەمەد

دەرهێنەرێکی کورد نهێنیکانی حەشاردنی سەدام ئاشکرا دەکات.. حەیدەر عەبدولڕەحمان

دەرفەتێکی باش بەمن ڕەخسا، کاتێ دەرهێنەر (هەڵکەوت مستەفا) بانگهێشتی بینینی فیلمی (حەشاردانی سەدام) ی بێ کردم لەدایمین فیستیڤاڵی نێودەوڵەتی سینەما لەدهۆك، کێ بێ یەکەم جار بوو دوای نمایش کردنی فیلمەکێ لەوڵاَتی سعودیێ، لەفیستیڤاڵی نێودەوڵەتی سینەمای دهۆك نمایش بکرێت .
بەسەعاتێك پێش نمایش گێشتمێ هۆڵی نمایشکێ، بڵاَم زۆر بەسختی

لەنێو ئاپۆرای خەڵکی چاوەڕوان، تیمی فیلمەکە راکێشی ژوورەوەیان کردم.
فیلمەکە لەلایەن کۆمپانیای (هێنی فیلم)ی نەرویجی بەهاوبەشی وەزارەتی ڕۆشنبیریی نەرویجی و تەڵەی میدیایی روداو بەرهەم هاتووە.
دەرهێنەر بەفەرمکی دیکۆمێنتاری، سەربوردەی ئێو پیاوێ جوتیارو مەدارێ دەگەڵتەوە بەناو (عەلا نامیق) کە دوای ڕوخانی ڕژێمەکەی سەدام لەساڵی 20003 لەلایەن ئەمریکاو وڵاتە هاوپەیمانەکانی، بە ماوەی 235 ڕۆژ سەدام حسێنی لەکەلەگەکەی خەیدا، لەناوچەی (دەرێ لە باشووری تکریت) حەشار داوە، لەکاتێکا (عەلا) ئێو سەرکەشیە بۆزیانی خەی و خەزانەکەی دەکات، کە 150هەزار سەربازی ئەمریکی، بەتانك و فڕۆکە، لەزەوی و ئاسماندا، بەدوای دەزینەوەی سەدامدا دەگەڕێن، جگە لەوەی ئەمریکا بەی 200 هەزار دۆلاری بە هەر کەسێك تەرخان کردبوو، شوێنی خە شاردنەوەی سەدامیان پێ نیشان بدات.
لەو سەنگەیەوە کە قسەو قسەکەکی زەری لا بەلایەیی دەبارەی فیلمەکە دەکرێت و زەرەك لە خەڵکی کوردستان فیلمەکەیان نەدیوە، پێم باش بوو، وەك چاودێرکی سینەما پێداچوونەوەیەکی ڕەخنەیی بە فیلمەکە بکەم، بەرچاو ڕووندەك دەربارەی ئاستی هونەرییی فیلمەکەو شێوازی مامەڵە کردنی دەرهێنەر لەگەڵ بابەت و هەڵوێستی ئایدۆلۆژی و دەسەلاَتی هونەریی ئێو نیشان بدەم.
لە هەمان کاتدا ئێوە لەبیر خەم ببەمەوە، کە فیلمەکە چەند خەلاَت بەدەست دێنێ ؟
چەند ولاَت داوای بینینیان کردووە؟
لەچەند فیستیڤاڵ بەشداری دەکات؟
چونکە پێم وایە زەر جاران لەدەرەوەی ئاستی هونەرییی و فیکری و بەدەر لەو تەکنیك و تەکنەلۆژیاو قەوارە مادییەی بە بەرهەم هێنانی فیلمێك دەبەستە پێشبینی بە سەرکەوتن و لە باوەش گرتنی لەلایەن ئێو دۆزگا ئەکادیمیانەی فیلم هەدەسەنگێنن بە سەرکەوتن لەفیستیڤاڵە نێو دەوڵەتیەکاندا، زەر جاران پێشبینیەکان شکست دێنن و بەپێچەوانەی بەچوونی ئێوان دەردەچن، بینەرو هەوادارانی سینەماو کۆمپانیا سینەمایەکان ئەنجامەکان بەسوپرایزەوە وەردەگرن، چونکە پێشبینیەکان پێوەرکی جێگیریان نیە و ڕەنگە لەدوا چرکەدا، هەموو پێشبینیەکان سەرو ژێر ببنەوە، لەبری ئێوە کەمەڵە فاکتەری لابەلایی ئایینی، مەزهەبی، سیاسی، بازرگانی، ئابووری، بەپێی بەرژەوەندییە تایبەتیەکان دێنە پێشەوەو کار لەبەیاری کۆتایی ئێو لیژنانە دەکەن.
ئەگەر دوور لەهەموو ئێو دەنگەو هەرا نانەوە میدیاییەی بە فیلمی(حەشاردانی سەدام) کراوە، دوای بینینی فیلمەکە وەك بینەر

بەت دەردەکەوێت کە میدیا زۆتر لەپەویست قەبە کراوە، ئەو قەبە کردنەش کەمەکە مەرامی سیاسی و ئایدۆلۆژی و فیکری لە پشتەوەیە، لە ئاستێکی نەو دەوڵەتیش دایە.

هەڵکەوت مستەفا ـــــ بەپێی ئەزموونە سینەمایییەکانی رابووردووی، دەرهێنەرێکە هەمیشە بەدوای ئەوەدا دەگەڕێت، خۆی لەتەقلیدیەت بەدوور بگرێ، سەرنجی هەوادارەکانی خۆی بەو مژارانە بڕجەستە بکات، کە دەستی دەگرن زەمینە بۆ بڕەوپێشەوە چوونی خۆش دەکەن .
وا دەردەکەوێ لەو فیلمەدا ئەرکێکی قورسەتر لەتوانای خۆی هەڵگرتووە، کە ڕووبەڕووی مەترسی و هەڕشی زۆری سیاسی و ئایدۆلۆژی دەبێتەوە، پرسیاری زۆر قورسی ڕووبەڕوو دەکرێتەوە، کە ڕەنگە بڕامبەر زۆر لەو پرسیارانە تووشی جڕێك لەئاستەنگی ببێتەوە، بەڵام ئەو لەگەڵ چاوەڕوان کردنی هەموو ئاستەنگەکان، دیارە ئامادە بووە، هەموو ئەنجامەکان قەبووڵ بکات، لەپێناو سەرکەوتنی ئەو ئەزموونە تازەیەی، کە ڕەنگە ئەو بەڵای خۆیەوە بۆئەزموونەکی زۆر گران بەهای بزانێ، لەتەمەنی هونەری خۆیدا.
دەرهێنەر چۆن ئەو ڕووداوەی هەڵبژارد؟
هەڵکەوت ـــ باس لەوە دەکات کاتێ بە یەکەم جار لەڕۆژنامەیەکدا گوێ بیستی ناوی (عەلا نامیق) و ڕوداوەکانی لەگەڵ سەدام دەبێت، لای خۆیەوە بەیاری بەرهەمهێنانی ئەو فیلمە دەدات، بۆیە دوو ساڵان بەدوای (عەلا) دا دەگەڕێ، تا دەیدۆزێتەوە بەهەموو مەرجەکانی رازی دەبێت، چونکە ئەو کات پێی وابوو (عەلا نامیق) بە ئەو پردەکە بەپێنەوە بۆ خۆناساندنی زۆترو بۆجیهان بوون، لەدنیای سینەمادا.
هەر لەوشەوە بیری لەدۆزینەوەی پشتیوانیەك کردۆتەوە، ئەو بگەیەنێتە ئەو ئامانجە، لە سەرووی هەموشیانەوە پشتیوانی ولاَتەکی وەك نەرویجی شوێنی نیشتەجی بوونی خۆی و ولاَتی سعودیە، کە کەمەکە فاکتەری ئایینی، مەزهەبی، سیاسی، نەتەوەیی بەپرسی فیلمەکەی دەبەستێتەوە.
بۆیە بینەر زۆر بەحەساسیەتەوە تەماشای هەڵوەستی دەرهێنەر دەکات و دەپرسێ ،

ئایا ولاَتەکی وەك سعودیە کە ئەوەندە لەگەڵ سینەمادا کەك نیە، چۆن پشتیوانی خۆی بە فیلمەکە دەربڕیوە؟
بۆچی بە یەکەم جار فیلمەکە لەوە نمایش کراوە؟
ئایا دەرهێنەر لەژێر کاریگەری پشتگیری کردنی سعودیە بۆ سەخاوەتە مادییە، ناچێتە ژێر باڵی خواستەکانی سعودیەو بەمەرجەکانی رازی

بێت؟
تێوان و هێوستی خودی دەرهێنەر چێن دەبێت؟ خێی بەکام لایەنی سیاسی دا هێدەواسێ؟ بەتایبەت بەرامبەر بە سەدام حوسێنێك کە زەرێك لێ گەلەکێی قات و قێ کردووەو ئازاری زەری پێ گەیاندون.
ئەو لێنوان خواستەکانی سعودیێ و بەرهەم هێنەرەکانی تری، وەژانی مرۆیی خێی وەك کوردێك و دەرهێنەرێك کامیان هێدەبژێری؟
ئەوێی لای دەرهێنەر یەکلایی بێتەوێ و بێ بەرهەمهێنانی فیلمەکێی لاری لێ نەبووێ، رووبەرووبوونەوەو زەق کردنەوێی پشێکاریێ نامرۆیێەکانی ئەمریکایێ، بەئازاردانی هاولاَتیێ عیراقیێکان و گرتن و تەعزیب دانیان بەدەندانترین شێوازی تەعزیب دان لێ گرتووخانەکانی ئەبو غرەب، دوای داگیرکردنی عیراق.
زەر لاپێێی شاراوەو نهێنی لای دەرهێنەرهێ یێ، بێ دیاری کردنی هێ سەرکێیێکانی سیناریۆو رەسم کر دن و نمایش کردنی سەدام بێ دەمی عەلاوێ بینەر بەدوای ئەو لایەنەدا دەگێ کێ ریسوا کردنی ئەمریکای بەلاوێ مەبەست بووێ لێ فیلمەکەدا، هەر ئەو لایەنێ ئامانجی دەرخستنی سەدام و بەپاێوان کردنی بووێ، بەتایبەت لێو دیمەنانەی (محەمەد ئیبراهیم) کەنێ سەرێك پاسەوانی پیشووی سەدام و خودی سەدام، کاتێ نامەکێی ئەمریکا دەگەیەنێتێ سەدام و مەرجەکانی ئازاد کردنی بێ دەخاتێ روو، سەدامیش رەتی دەکاتێوێ.
هەر سعودیێ نا هێندێ ولاَتی تری عەرەبی و ئەوروپیش دوای ئەو شکستێ گەورەیێ عیراق لێ رووی سیاسی و ئایدۆلۆژیێوێ بەخەیێوێ دەیبینی، هەروا لێو هۆلومەرجێ سەختێ عەرەبەکان دووچاری بوون بەرامبەر بێ ئیسرائیل و ئەمریکا، سەزیان بەرامبەر بێ سەدام زەتر بووەو ئەو فیلمێ لێو هۆلومەرجێ دژوارەدا بێ گرنگ دەزانن، بۆیێ دەرگا بێ فیلمەکەو هاندانی دەکەنەوێ.
دەرهێنەر تێوانین و هێوستی بەکام لادا شکاوەتەوێ؟
هەر بینەرێك فیلمەکێ ببینێ لەخێی دەپرسێت ئایا دەرهێنەر گوتاری فیلمەکێی وەك بێ لایەنێك نمایش کردووێ؟ یاخود بێ دەی ئەو لایەنانە کردووێ، کەبێ ئەمێ سەدام بێ لەپێشتر دەزانن بێ ئەمێی عیراق و ناوچەکێ؟
دەرهێنەر ئەگەرچی کوردێ، بەلاَم ئەو لێو کورد بوونەدا، خێی دوورپەرێز ناگرتووێ ئەو ئەستا زەتر خێی داوەتێ پاێ ئەوێی سەدام وەك مرۆڤێکی نا دکتاتەر نیشان بدات، وەك چێن ئەمانیەکان هیتلەرو تاوانەکانی وەك مەرکی شەرمەزاری بەسەر ئەمانیاوێ دەبینن، ئەو دەرهێنەرێ کوردەش نایەوێ سەدام وەك تاوانبار نیشان بدات، بەڵکو دەیەوێ بێ جیهان بڵێ ئەو خەشوێست بوو لای گەلەکێی، بۆیێ سەدام لەچێندین قیدیێ نیشان دەدات لەناو ئاپەرای خەڵکەکەو شایی کردن و

گۆران بۆ ناویاندا، تا دوا ڕۆژانی ژیانی بخاتە بەردەستی پێکەرەکەی.

هەڵکەوت مستەفا لە ناوان سیاسەت و سینەمادا

لەهەموو ئەو پرسیارانە گرنگتر ئەوەیە (هەڵکەوت مستەفا) تا چەند دەتوانێ ئەمانەتی پیشەکەی خۆی بپارێزێ وەك دەرهێنەرێك و بەدیدەکی سینەمایی قوڵ بڕجەستەی ئەو ئامانجە بکات کە دیاری کردووە، بۆ ئەوەی بکەوێتە ژێر کاریگەری ئەو تەوژمانەی قەستی ئەوە دەکەن دەرهێنەر بکەن بە دارددەستێك بۆ گەیاندنی پەیامێك بە جیهان، دەربارەی سەدام حوسێن و کۆتایی ڕۆژانی دوایی چارنووسی.

دوای بینین، فیلمەکە بەشێوازێکی سەروشتی وەلا َمی هەموو ئەو پرسیارانەت دەداتەوە، کە لە مشکت دا گینکیان خواردووە، بەلا َم دەبێت بەسە تەوەری جیا شێن و کەوی فیلمەکە بکەیت، کە بریتین لە :

1. تەوەری گۆرانەوەی عەلا نامیق
2 . تەوەری هونەریی و تەکنیکی
3. تەوەری نواندن و وێنەگرتنی روداوو قسەکانی عەلا.

بۆ تەوەری یەکەم :

ستایلی فیلمی دیکەمێنتی پێویستی بەبۆگۆ هەیە و تا بۆگۆی پێویستت لەبەردەست دا نەبێت، ناتوانی متمانەی بینەر بەدەست بێنی، بەیە بینەر لەسەرەتای فیلمەکە تا کۆتایی گومانی لەگۆرانەوەکەی قسەکانی عەلا هەیە، کە دەرهێنەر کردوویەتی بەبنەمای فیلمەکەی.

هیچ بۆگۆیەك بەدەستەوە نیە هەموو ئەو روداوانەی نەوان سەدام و عەلا وەك خۆی تەمار کرابێت، یان داشتنەکی تری بە نەکرابێت، بەڵی خواستی لایەنی بەرهەم هێنان و دەرهێنەر.

دەرهێنەر لەلەدوانەکانیدا خۆی خستۆتە دەرەوەی بازنەی سیاسی و هەموو شتەکی داوەتە پاڵ عەلا، گوایە ئەو تەنیا قسەکانی عەلا وەك خۆی تەمار دەکات، بەلا َم ئەم قسە سەرپێیانەی ئەو شتەکەو ئەوەی لەفیلمەکەشدا دەیبینین شتەکی تر، هیچ

بینەرێك بەوا بوە ناكا، دەرهێنەر بیروبۆچوونەكانی لەگەڵ كاراكتەری سەرەكی فیلمەكەی لێك جیا بێت، تەنانەت ئەگەر متمانەی تەواوی بەقسەكانی نەبێت ئامادەی ئەوە نابێت فیلمێك لەسەر بنچینەیەكی بۆتاە بەرهەم بهێنێ.
ئەوەی عەلاش دەیگێڕێتەوە، هەوڵێكە بۆ پاككردنەوەی میّژووی تاوانكانی سەدام، بۆتایبەت كاتێ عەلا لەكۆتاییەكانی فیلمەكە بۆئاشكرا خۆی دەڕێ لایەنگیرێكی سەدام و دەڵێت سەدام دكتاتەر نەبوو وەك دەڵێن.
هەروا دەرهێنەریش بوونێ خۆی دەداتە پاڵ عەلا كاتێ رووداوی دەرهێنانی سەدام لەناو چاڵێكی بەدەستی سەربازێ ئەمریكیەكان دەشارێتەوە و دیمەنێكی هەمادار دروست دەكات، لەبەری راكێشانی سەدام و دەرهێنانی بۆبێ هەشی، تەنیا دەستێكی سەدام بێ بەرز كراوی نیشان دەدا وەك هەمایەك بێ سەركەوتن .

2.لایەنی هونەریی و تەكنیكی:
دەرهێنەر لەزەرینەی ئەو ئەرشیفانەی لەهەواڵگری ئەمریكاو عیراق بێ فیلمەكە بەكاری هێناون، دەردەكەوێت كە سێ بەشی ئەو فیلمە دیكۆمێنتیانە لای بینەر نامێ نین وچۆنێك بەبینەر نابەخشن، لەبەر ئەوەی بینەراون و خێكی لەدووبارە بینینەوەیان تێر بووە، ئەمە وای كردووە شتێكی نوێ لەفیلمەكەدا نەبینی، كە پێشتر نەزانراوە و بلاَو نەبووبێتەوە، تەنانەت ئەوەی عەلاش دەیانگێڕێتەوە دەربارەی چاڵەكە هیچ شتێكی نوێ ی تێدا نیە .
ئامانجی دەرهێنەر تەنها ئەوەندە بووە كە بەهەی ئەو فیلمە دیكۆمێنتیانە, درێژە بەماوەی فیلمەكە بدات.
3.تەوەری نواندن و وێنەگرتنی قسەكانی عەلا
دەرهێنەر ویستوێتی پەردەیەكی شاراوە بەرووناكی و تاریكی بەسەر روخساری سەدام دا بكێشێ، بە ئەوەی رووی لەیەك نەچووی سەدام و ئەكتەرەكە بشارێتەوە، زەربەی دیمەنەكانی لە پشتەوە، یا بەلەچەك و چاویلكەی رەشەوە، بی دەنگ و دیالۆگ گیراون، بە ئەوەی فەرمی فیلمەكی بەگەدار بداتە فیلمەكە، بەلاَم ئەو ئەكتەرەی رۆڵی سەدامی بینیووە، ئەكتەرەكی لیهاتوو نەبوو لەو رۆڵەدا، جگە لەدوری مودای لەك چوونیان.
دەرهێنەر سەركەوتوو بووە لەدیاری كردنی لوكێشنەكان و لەیەك چوونیان لەگەڵ لوكێشنی راستقینەی رووداوەكان، بەلاَم سوودی زەری لەفیلمە بەگەدارەكانی هەواڵگری ئەمریكا وەرگرتووە، بە تایبەت شوێنی جوگرافی، وێنەی چاڵەكەو رووبارو

مزرەکەی عەلا.

لە کۆتاییدا:
بەگشتی دەرهێنەر ئەو هەلومەرجەی ئەمڕۆی عیراق و کێشەی فەلەستین و هەرشەکانی ئیسرائیل و بە دەسەلاَتیان بەرامبەر بەو ستەمەی دەکرێت، باری ناسەقامگیری عیراق و گەندەڵی و کێلایەتیان بە دەوروبەر، هەموو ئەو هەلومەجەی قەرخ کردووە بە ئەوەی رووی ئەوەی هەبێت، تاوانبارێکی گەورە بەو فەرم و تەکتیکە نیشان جیهان بداتەوەو جیهانیش دەرگای بە بکاتەوە.
ئەمە لەرووە سیاسییەکەیەوە، بەلاَم لەرووە تەکنیکی و هونەرییەکەوە شتێکی نوێمان لە هەڵکەوت نەبینی، ئەگەرچی ڕەنگە ئەو هەواڵەی ئاستەنگی زۆر هاتبێتەوەو ڕێگەیەکی سەخت و دژواری بڕیبێ بە گەیشتن بەو ئامانجە .
بژارکردنی ئەو بابەتە سیاسیە و ئەو فەرم و ستایلەش دیسان هەر بە ئەو فەرمەکی نوێ بوو، ئەزموونێکی دەوڵەمەندی تێدا نەبوو، بۆیە پێشتریش گوتم: خۆی لەقەڕەی بابەتێکی قورس و ئاڵۆز داوە، کە بە ئەو هەڵگرتنی سەختە.

دایکم.. /7/.. ڕەسووڵ بەختیار

7

دەستە خوشکەکانی دایکم، جگە لەچەند ئافرەتێک، کە خزمێکی گەورەکی خۆمان بوون، چەند دەستە خوشکێکی تەمەنی گەنجیشی زۆر جاران سەردانی ماڵی ئەمیان دەکرد، ئەوکات من زۆر بچووک بووم، ئاسایی بوو لەگەڵیان دانیشتم، هەردەم قسەی خۆشیان دەکرد، باسی هەموو شتێک دەکرا، هەر لەئەحوالی منداڵەکان تا دەگاتە سیاسەت و پارە و خانوو و سەردەمی گەنجیان، هەرووەها هەر یەکەکیان باسی گوند و دایک و باوکیان دەکرد.
لەپاشاندا چەندین قسەی خۆشی ڕۆژانەیان باس دەکرد. لەکاتێکدا ئەو ئافرەتانەی باسیان دەکەم هیچیان لەژیاندا نەماون.
دایکی عەلی یەکێک لەوانە بوو، لەگەڵ دایکم بەشوەزاری لوڕی

قسیان دەکرد، هەردەم دایکی عەلی باسی خانەقینی دەکرد، زیاتر باسەکانی لەبارەی جوانی و ناخۆشی ئەو شارە بوو، هەروەها زەر جار باسی لەئاوارەبوون دەکرد، کە چۆن لەو شارە بەهۆی کوردایەتییەوە دەرکراون، دواتر چۆن لەهەولێر گیرساونەتەوە.
دایکی عەلی بەردەوام نیگەران بوو سەبارەت بە داهاتووی منداڵەکانی و دەیگوت:ڕاستە منداڵەکان تا ئێستا بچووکن، بەڵام ژیانی ئاوارەیی زەر ناخۆشە، تا لەشوێنی خۆت دەرکەی، دەبە لەسفرەوە دەست پێبکەی، ڕاستە باوکی منداڵەکان پیاوێکی کاسبە لەناگەڵ پێویستمان بۆچی بە، بەڵام وەک گوتم ئەویش دەبە لەسەرتاوە دەست پێبکات، لەم شارە ڕاستە ناسیاومان هەیە، بەڵام باوکی عەلی نەفس بەرز بوو، بەواناکەم داوا لەوان بکات کارێکی بە بدەرنەوە.
دایکم: دایکی عەلی خەم مەخۆ، ئێمە خوامان هەیە، باوەڕ بکە، دەبینی منداڵەکان گەورە دەبن و کچەکان شوو دەکەن و کوڕەکان ژن دەهێنن.
کاتێک دایکی عەلی گوێی لەو قسانە دەبوو، زەردەخەیەکی دەکرد و دەیگوت: بەیە تەم خۆشدەوە،چونکە هەردەم شتەکان ئاسان دەکەی.
زەرجار دایکی عەبدوڵا و دایکی عەلی و دایکی سمکۆ و دایکی نەوزاد و دایکی سەنگەر و دایکم پێکەوە دادەنیشتن، کاتێک دەهاتنە ماڵی ئێمە ئاگام لێ بوو دایکی عەبدوڵا بە ئەوەی باسی ناخۆشیەکانی ژیان نەکرێ، قسەی زەر خۆشی دەکرد، هەردەم کە ئەو دەهات دەمبینی هەمووان پێدەکەنین.
هەمووکات دایکی عەبدوڵا دەیگوت: ئەوە بە خۆتان دەتەنگ کردووە دەبە بە منداڵەکانتان بژین، ئەوەی ڕەیی ڕەیی. بە پێکەنیکەوە بەدایکم و دایکی عەلیشی دەگوت لەبەینی یەک بەو شەوزاری لوەیە قسە مەکەن، کاتێک ئەوە بەو شەوە قسە دەکەن، هەر نیە لەئەوە بگات.
لەم کاتەدا هەمووان پێدەکەنین، دەستیان بەقسەی خۆشی ڕاژانە دەکرد.
دایکی عەلی بەپێکەنینەوە دەیگوت: زەرجار دەچووم سەموونی ئیعاشم دەهێنا، کاتێک باوکی عەلی سەیری سەموونەکانی دەکرد و بەدایکی عەلی دەگوت: دیسان سەموونەکان ڕەقن، تە نازانی من ددانەکانم کۆکی نەماوە، دەزانم تە بەشەوزاری لوەی قسەت کردووە و هەر گوتووتە : ئەژم ..ئەژم, کرێکارەکانی سەموونی ئیعاشە وایانزانیووە تە سەموونی ڕەق ساردبوە و ڕەقت دەوە.
لەم کاتەدا هەمویان دەستیان بەپێکەنین دەکرد و چەندین قسەی خۆشیان دەکرد.
کەچی دایکی نەوزاد زەر بەکەمی پێدەکەنی, وەک لەپێشتردا باسم لەوە

کردووە ئەو دوو برای پێشمەرگەی شەهید بوو بوون, هەردەم خەمناک بوو, من لەچاوانی دەمبینی بیری برایەکانی دەکرد، چەندین یاد و یادگاری لەنێو مەشکیدا، زەر جار دەیگوت: ئەو برایانم لەهەڤاتی لاوی دابووون، ئێستا بیریان دەکەم، منیان زەر خەسڕویست. دەستەخوشکەکانی دیکەشی و دایکم هەردەم دەیان دەدایەوە و دەیانگوت: بیر لەمنداڵەکانت بکەوە, سوپاس بۆ خوا ئەوان لەسەر ڕێبازی کوردایەتی شەهید بوونە, خو کارەکی خراپیان نەکردووە, گرنگە پیاو و ئافرەت بەسەربەرزی سەربنێتەوە.
دایکی سمکۆ زەرجار باسی لەئاوارەیی دەکرد و دەیگوت: ئەمە لەساڵی حەفتاکان دوور خراینەوە بۆ شارچکەیەکی نزیک شاری حیللە, بەراستی سەردەمێکی ناخۆش بوو.
دایکی سمکۆ: ڕۆژێک باوکی سمکۆ بەکارێک گەیابوە کوردستان, دوای ڕێشتنی، پیاوانی ڕژەم یان پۆلیس, دەوری ماڵی ئەمیان گرت, هەموومانیان بەرەو بەندینخانە برد.
دایکی سمکۆ سەرەڕای ئەم هەموو خەم و خەفەتە پەدەکەنی و دەیگوت: سەیر بوو, ژنێکی عەرەب لەگەڵ ئەمەدا لەبەندینخانە بوو. کاتێک ئەمەی بینی وەک شێتی لێهات, بەتایبەتی ئەو کاتەی زانی ئەمە کوردین، لەناو بەندینخانەکە هاواری دەکرد, ئەوانە دەمخۆن, ئێدی ناڵێن کورد جنوکەیە, ئەو ژنە تا ئەو کاتەی لەبەندینخانەدا دابوو هەر هاوار هاواری بوو.
دایکی سمکۆ بە دەستەخوشکەکانی دەگەیایەوە و دەیگوت: لەبیرمە ئەو کات پۆلیسەکان لەزیلە سەربازییەکە منیان لە منداڵەکان جیا کردەوە، واتە تەنیا مەترێک دوور بووم لەمنداڵەکان, کەچی سمکۆی کوڕم هاواری دەکرد و دەیگوت: دەچمە لای دایکم, سمکۆ ئەو کات زەر بچووک بوو, وەک دەزانن منداڵیش زەر هەگری دایکییەتی, بۆیە بەردەوام بە باوەشی من دەگریا.
دایکی سمکۆ, کە لەگەڵ دایکم خۆکی هەمان گوندن, ئەویش بەهەمان شێوە چەندین ئێش و ئازاری هەبوو، ئەویش وەک دایکی نەوزاد بیری برایەکانی دەکرد، چونکە برایەکانی ئەو لەئەنفالدا ونبوون تا ئێستاش هیچ سەراخێکیان نییە.
لەنەوەندی گەیانەوەی ئەو خەم و ئازارانە زەر جار دەمبینی فرمێسک لەچاوانیان دەهاتە خوار. بەڵام هەمووان دەی یەکتریان دەدایەوە, هیچکات نەیاندەویست دانیشتنەکەیان ببێتە یەک پارچە خەم, بۆیە دووبارە چەندین قسەی خۆشیان دەکرد و زیاتریش باسیان لەچۆتوونی منداڵەکانیان دەکرد.
هەندێک ڕۆژ کاتێک ئەو دەستەخوشکانە لەگەڵ یەکتردا دادەنیشتن, باسی خەم و پەژارەی ژیان،منیش لەلای خەم بەرچاوم تاریک دەبوو،

لەهەندێک قسەیان بۆتەواوی تێدەگەیشتم، ئەو تەمەنەی باسی دەکەم، تەمەنم خۆی لەسەر چوار ساڵ دەدا.
کەچی هەندێکجاری دیکەش کاتێک لەگەڵ یەکتردا دادەنیشتن قسەی ژنانەیان دەکرد، هەروا دوور لەخەم و پەژارە باسی ڕۆژە خۆشەکانی ژیانیان دەکرد، بۆتایبەتی ئەو کاتەی پیاوەکانیان هاتنە داخوازییان، لەگەڵ قسەی دیکەی زیاتر، بۆتایبەتی ڕۆژی زماوەندکەیان، کەچەن شایی و هەڵپەڕکێ لەوسەر بۆ ئەوسەر بوو.
ئەمە لەهەوڵەر لەچەندین گەڕەک ژیاوین سەرەتا لەگەڵکی سەتاقان ماوەی ساڵێک لەو گەڕەکە بووین، ئەمە لەوێدا کرێچی بووین، دواتر هاتینە گەڕەکی مەنتکاوە لەو گەڕەکە خانووی خەمان بوو، ڕووبەری خانووەکە سەد مەتر بوو، ماوەی زیاتر لە دە تا پانزدە ساڵ لەو گەڕەکە بووین، دواتر چووینە گەڕەکی 92 ئەمجارەیان خانووەکەمان دووسەد مەتر بوو، گەڕەکەکی تا بڵێیت خۆشبوو، هەموو خەڵکەکە یەکتری دەناسی لەناخۆشی و خۆشیدا بۆتەنگ یەکترەوە دەهاتن.
ئاگادار بووم ژنانی کەمانەکەمان دایکمیان زۆر خۆشدەویست وەک گوتم کاتێک دایکم قسەی دەکرد دەیزانی چی دەڵێ هەردەم حەزی بەوە نەدەکرد کەس بەخراپە باسی ئەویتر بکات، بۆیە زۆرێک لە ژنانی کەمانەکەمان دەڵان بە دایکم دەکردەوە، لەدوورەوە دەمزانی دایکم زۆر بەجوانی ئامۆژگارییان دەکات، بەڵام ئەو کات نەمدەتوانی لەتێک دایکم دانیشم، چونکە گەورە بوو بووم.
دایکم هەردەم لەگەڵ ئەو ژنانە دادەنیشت، کە کەشە و گرفت نانەوە لەسەر شتێی دوو منداڵ، بۆژنەکانی کەمانەکەمانی دەگوت: ئەوە سەیرن، بە لەسەر منداڵ تیتکی(قژی) یەک دەگرن، ئەی نازانن ئەوانە منداڵن، ئەوجا بۆتەواوی نایدەزانی بۆشەوەزاری سەرانی وابێ دەیکردە لوتی، ژنەکانیش هیچ تێنەدەگەیشتن و دەیانگوت: شەمام هیچ تێنەگەیشتین، ئەمش هەیەک بوو تا ژنەکان لەگەڵ یەکتر پەک بکەوە، کەشە لەسەر شتێی دوو منداڵ دروست نەکەن.
دەستەخوشکەکانی دایکم زۆرجاران باسیان لەدایکیان دەکرد، کە چەند میهرەبان و ژنەکی بوبێ بووە، هەردەم بە پاراستنی منداڵەکانی لەهەر ناخۆشیەک ڕووبەڕووی چەندین کەشە بۆتەوە، ڕاستە ڕۆژگاری ئەوان هەموو شتەک وەک ئێستا بەردەست نەبووە، بەڵام هەوڵەکانیان بۆ ئەوە بووە منداڵەکانیان چ کەچ خۆشبەخت بن.
بۆشەک لەو ژنانە باسیان لەوە دەکرد، نازانن دایک چیێ، چونکە کاتێک لەدایکبووە، دایکیان کەچی دوایی کردووە، بۆیە ئەو ژنانە، بەدایکم و ژنەکانی دیکەی دەگوت: باسی دایک بکە، من نازانم سەزی دایک و باوەشی دایک چیێ، من وادەزانم خوشکە گەورەکەم دایکمە، چونکە ئەو بەخێوی کردووم.

ئیتر دایکم و دەستەخوشکەکانی هەر یەک بەدەربەینی سادەی خەیان باسی دایکیان دەکرد، باسیان لەوەدەکرد، هیچ کاتێک دایکیان جیاوازی لەنێوان کچ و کوڕکان نەدەکرد.
بەپێچەوانەوە دەیانگوت: کچەکان بە ئەمە باشترن، چونکە لەوانەیە کوڕکانمان لەبەر کێشە و گرفتی ژیان و بژێویی ناتوانن زەر سەردانمان بکەن، دوای ئەوەی زەماوەندی خەیان دەکەن، بەڵام کچەکان زوو زوو سەردانمان دەکەن، چونکە کچەکان هەردەم خەیان بەبەشێک لەدایک و باوکیان دەزانن.
بە وەبەهەناوەش دایکم باسی لە داپیرەی و داپیرەم دەیگوت: کوڕکانیش زەر باشن سەردانی من و باوکی دەکەن، چ پێویستییەکمان هەبە دابینی دەکەن، کچی کچەکان هەر بزانن کەمێک نەساخم دەن و هەموو خزمەتێکم دەکەن، سەرەڕای ئەوەی هەندجار رەژانە، سەردانمان دەکەن، بەتایبەتی ئەو کچانەی مایان لەمن نزیکە، کچەکانی دیکەش ئەوان وایان داناوە، هەموو هەفتەیەک سەردانمان دەکەن.
چەندین چیرۆک هەیە، سەبارەت بەدایکان، دایکی بەکر، کە ناسیارمان بوو، کوڕکەی لەسانانی هەشتا تا راپەڕین پشمەرگە بوو، لەسانانی هەشتا و حەفت و هەشتا وهەشت ئەو کاتەی رژێم بەکیمیاویی لەزەربەی گوندەکانی کوردستانیدا، هەردەم لەماڵەوە ئوقرەی نەدەگرت و بیری کوڕکەی دەکرد.
عەلی، کە چەند ساڵێک لەبەکر گەورەتر بوو، بوو بوو بەپشمەرگە لەنەوەندی گوندەکانی ژێر دەسەڵاتی پشمەرگە بوو.
دایکی بەکر هەردەم داوای دەکرد سەردانی کوڕکەی بکات، دوایی ئەوەی سەردانی کرد، هەڵە ئەو رەژە رژێمی بەعس بەکیمیاویی لەو گوندانەی دا،
دایکی بەکر تا کەچی دوایی کرد، بەهەی بەمبارانی کیماویی، سینگی بەو کیمیاوییە ژەهراویی بوو بوو، زوو زوو نەخۆش دەکەوت، و چارسەریان دەکرد، تا ئەو کاتەی نەخۆشییەکەی لە تووند بوو، لەکەتایدا کەچی دوایی کرد، دایکی بەکر ژنەکی زەر ئازا و بوێر بوو، هەردەم دەیویست مندااڵکانی بەکوە و کچەوە لەپشچاوی بە، ئەم ئومێدەی هەبوو، بەڵێ کاتێ کەچی دوایی کرد، هەموو مندااڵکانی لەتەکیدا بوون، کاتێک چاو داخست، گومانی لەوە نەبوو مندااڵکانی دەتوانن، ژیانی خەیان بەڕێوە ببەن، نەوەک تەنیا وەک خەمەک بمێننەوە، حەسرەت لەدەیدا بە.
زەرەک لەدایکان، هەتا ئەو کاتەی کەچی دواییش دەکەن، حەسرەت لەدەیان دەمێنێتەوە.
وەک ژنێک لەگااڵکماندا تا ئەو کاتەی کەچی دوایی کرد، هەر

لەبەردەم دەرگا دادنیشت چاوەڕێی کۆکەی دەکرد، هەندێک هەوا هەبوون کۆکەی سەرباز بووە لەشکری عێراق و ئێراندا ونبووە، هەندێکی دیکە دەیانگوت کۆکەی بەدیل گیراوە، کەچی هەندێک لەو سەربازانەی هاوڕێی باسیان لێوە دەکرد، لەبەمبارانی ئێرانییەکان بەرکەوت و شەهید بوو، چەند سەربازێک جەختیان لێوەش دەکرد، بەچاوی خۆمان لاشەکیان بینووە، کە هیچ هەست و خوستی نەبووە، بەیش نەیانتوانیوە تارمەکەی بهێنێوە، لەپاش بەمبارانکردن، ئێرانییەکان هێرشیان هێناوە و دەستیان بەسەر ئێو ناوچەیدا گرتووە.
هەرجونێک دایک هەردەم لەبەر دەرگا بوو، ئومێدی بوو کۆکەی لەدوورەوە ببینێ و بڕۆ لای بچێ تا لەباوەشی بکا و تەر تەر کۆکەی بێن بکا.
مەزنی دایک لەوەدایە هیچ کات کەنادات تا بەخشگوزەرانی منداڵ و نەوەکانی ببینێ، خەندەی منداڵ و نەوەکانی گەورەترین خەڵاتە، هەردەمیش قسە نەرم و نیانەکانی ئاراستەیان دەکات.
دایکم تا چەند ڕۆژێک پێش کەچی دوایی پێیگوتم: کوڕم تەمەنت گەورە بووە، پێمخۆشە منداڵ و حاڵی تێ ببینم، وەک برایەکانی دیکەت، حەزم لێیە زەماوەندی تۆش ببینم.
داکم: کوڕم زەر گرنکێ بچیەوە ناو ماڵی و حاڵی خۆت چەند ڕۆژێک جارێک یان هەفتەیێک جارێک سەر لێئەمێش بدەیت، دواتر دەبی بەباوک و منیش لەگەڵ منداڵی تێ پەدەکەنم و لەباوەشی دەگرم، کوڕم دونیا تەنیا ئێو ساتێ خۆشانیە تیایدایی، تێ خۆت و ئەمێش لەو ساتێ خۆشانێ بەبەش مەکێ، ژیان تەنیا کتێب و دەوام و بارانێ و سەیران و گەشت نیە، پێکهێنانی خێزانیشێ.
هەرچەنێک بێ ئێو ساتی نەبینی من ماڵ و حاڵی خەم هەبێ، پێشیمانم لەوەی دایکم بەبەشکرد لەو ساتی بمبینێ لەنێو ژیانێکی دیکەدام.
زەرجار دایکم بەپێکەنینەوە دەیگوت: تێ لەرانکەی پەم سەیرە لەو هەموو کچێ جوانانەی زانکۆ کەست بەدڵ نەبوو، تێ ئێو هەموو جارێ دەچییە وەاتان کچێک نەبوو بەدڵت بێ، گرنگ نییە چ نەتەوەیێک بێ، گرنگ ئێوەیە تێ ببینم لەنێو ماڵی خۆتدا، لەدڵرەوەی بێ، لەوێ بژی، دەمەوێ ببینم لەگەڵ خێزانکەتدا قسەم لەگەڵدا دەکەن، گرنگ نییە ئێرانی، تەڵانی، ئێووپی بێ، گرنگ ئێوەیە من ببینم تێ هاوسەرت هەیە.
دایکم ژیانی ناخۆشی و سەختی زەر بینیبوو، بۆیە هەردەم دەیویست و منداڵ و نەوەکانی هیچ ناخۆشییەک نەبینن، کاتێک باسی یەکێکمان دەکرد، کە دەخی لەخراپیدایە، دەیگوت: هەر چەنێک دەبێ هاوکاری بکەن، پێویستی بەچی بوو بۆیی ئیمکان هاوکاری بکەن، چونکە ژیان

ئاوایە هەر رۆژێک یەکێک دێخی خراپ دەبێ، هەر کەسێکیش لێشقام و جادەکان ئینجا هەر چییەک بێ، هاوکاری بکەن، ئینجا سواڵکەر بێ، یان هەژار، نەکەن ووتان وڕگرن، ئەگەر پارەیەکی کەمیشی بێ، هاوکاری بکەن.
زۆرجار دایکم دەیگوت.: خێکم بینیوە، دەخیان لێوپێی باشیدا بووە، کەجی لێناکاو هیچیان بەسەر هیچەوە نەماوە، زۆر هەژار کەوتوون، دیارە ئەمەش هوکاری خێ هەیە، دیارە کاتێک دەکەون،خێکی دیکە دەیان هەکاری بێ دەدەزنەوە، بەیە ئەوە دەبێ خەتان لێو ڤسانێ بپارێزن و هیجکات ناو و ناتەرێ و هەکاری خراپ نەدەنێ پاڵ خێکی.

هیجران شێواوی شاعیر و پەیڤی بیمار.. ستار ئەحمەد

شێواوی شاعیر،دەی ئەقرە نەگرتووی لەگەڵ ئاوازی شیعرا شنەی شادییەك دایدەگرێت و لەگەڵ جوانی بەهارو ئاهەنگی سەروەرییەکانمانا،دەکەوێتە دیلان و ستران بێ باخچەی گوڵ و مەزاری تێکۆشەران و ئەوینی شەیداکان دەڵێت.تاوێك بەسەر نسێی قەدپاڵەکانا دەوانێ و لەنەمریی کورد وردەبێتەوە و بەئاهەکی پڕ لەسۆزەوە پەپوولەی وشەکانی بەرەو دەروازەی ئاسۆ بەرەڵا دەکات و لەرەهایی و سەربەستی دەگەڵت .

لەبەهاری جەژنی کاوە
دێ و چاوم گێ دەنووسێ
هەرچی وشەو شیعری جوانە
بەو عەشقەوە دائەگیرسێ

دیارە وەکوو کوردێکی گێ تێبەربوو ،سەراپای ئەندامەکانی لەشی دەبنە چراوگی رووناکی و لەسەر مولوولەی جەستەی بەشکۆوە وشەی نەورۆز تێمار دەکات ،بیرەوەرییەکانی لەپەیڤی بیمارو رستەی سادەو وشەی دێنەوازدا ..ئاوێتەی کەش و سەروای ئاواز بەخش و سەدای بێنە پیرۆزەکان دەبن و …گلێنەو دەروون و پیتە شەیداکانی دادەگیرسێن و عەشقی گەرمیانی بەئەمەك دەخاتە روو ..گەرمیانی ئەنفال ..گەرمیانی هەزاران پێشمەرگەی چاو نەترس و سەدان دایکی میهرەبان. هیجران شێواو لە هەستە خاوێنەکەیدا حەز بەیەکێتی و یەکێیزی چین و

توژەکانی میللەتەکەمان دەکات و هەسارەی ڕێنماییەکانی لە ئاسمانی ناخە پاکەکەی زارۆکەکانا دەکەونە جریوە جریو ،بەبەستەیەك دێنەوایی چڕکان دەداتەوە..

بە یانییەك پێش خۆرکەوتن
دوو چڵەکە بەشەڤ هاتن
لەسەر مشتێ گەنمی خەرمان
سەرو چاو یەکتریان شکان
هەریەکەو دەیویست بڵتە شا
بەتەنیا گەنمەکە بخوا
خۆیان کێکرد وەکوو لاشە
زاڵم زەوالێی لێ دەرچووو
هەردوو بوونە قوربان واشە
ئیتر ئۆوەش کێرپەکانم
دەروون پاك بن تا ئەتوانن
لەگەڵ یەکتر وەك برابن
وەك چڵەکە مەبنە دوژمن

شێواو حەز لەپەشێوی میللەتەکەی ناکات و لە ئاشتی دەگەڵت ، دژی ناتەبایی و هەڵگیرسانی شەڕو ناکۆکیەکان بەگوێە شیعرێك لەرێگای ساوا بێگەردەکانەوە دەیخاتە یادمان بە هەماهەنگی و یەکبوونایی دەتوانین مۆژووی خۆناویمان بازنینەوە و بە یەکێنی دەتوانین دەستی زەبرو باسکی ناهەمواریەکان ببڕینەوە. شێواو ئەو شاعیرەیە لەکاتی دیکتاتۆردا توانیوێتی ئاماژە بەستەمکارەکان بدات و نزیکی پێنووسەکەی لەگڵنەی تاوانیان بچەقێنیت و بەشێوەیەکی ئاشکرا هاوار بکات و بڵت..

من دێنیام ساڵەهایە
ئەو نەهەنگەی دەمی برسی کردۆتەوە
شەوێك دادێ
مەرگەساتی بەزەوالێك
ئەستێرەی شانی پێ نەعلەت
وردو خاش کاو
سەری لاوان پان کاتەوە
بێیە منیش
هەوری چاوم بەئاسمانی برسیەکانا
دائەگڵم
تا چەغماغەی لێ پەیدا بێ و

بارانی ئاو ببارێنە

لێرەدا ئەو جەللادە دەکاتە نموونە کەنەجمەی سەر شانی بە خوێنی نەداران سوور کردووە و
وەکوو نەهەنگی برسی لە خوێن تێر نابێت و زۆرلێکراوانی گەرمیان و شارە زامدارەکەی خورماتوو رەمی دەکات و بێترس لە هەموو یاساو رێسایەك و لێپرسینەوەیەك رێگەکانی کورد بەرەو گۆڕەبەکێمەکان دەبات.دنیایە رۆژك دێت ئەستێرەی سەر شانی (نەجمە نەفرەتیەکەی) وردو خاش دەبێت .بۆیە لەلای خۆیەوە تا ئەو کاتەی گەواهەی دیدەکانی ئەشکی خوێنین بەسەر برسیەکانا دەبارێنێ ،بروسکەی نیگاکانی (ئاسۆی گەرمیان) دادەپۆشن،سێلاوی چاوەکانی هەڵدەستێت،هەتا زامەکان بە ئەشکی خوێنین دەشواتەوە.
شەواو وەنەبێت هەر چوار بەشە زامدارەکەی کوردستانی لە یاد کردبێت و لە چوار لا شیوەن دەکات و بۆ ئەنفال و گۆڕەشارەکانی ژێر لمی عەرعەریش بەرێکی دادەڕێ..

مۆتە کەی مەرگ
خۆڵی نوغرۆی
بەسەر هەر چوار بەشی لەشما تەکاندووە
لە ئاسمانی شاری لمیش
ملیۆن پەپوولەی رەنگاوەنگ
لە ناو گوڵ و لالەزاری دیدەکانما
قژی (لافنا) شانە ئەکەن
بەڵام لە ژێر قەتماغەی زام و رەمزدا،سروشتی بەرهەستکار وای لێکردووە نەتوانێت بە ئاشکرا هاوار بکات ،شتەکان پێچەوانە دەکاتەوە ، وشەی ئەنفالیش بە ئاوەژوویی بە گومانا دەدات، لە شیعرەکەیدا بە(لافنا) ناوی دەبات .چی بکات لە ژێر سایەی دندەیەکی خونڕژا .. ناتوانێت دەنگی بە ئاشکرا بە میللەتە زوڵملێکراوەکان بگەیەنێت،چونکە دەزانێت دەنگی خۆی و شیعرەکانی دەتاسێنن و کۆرپەی رازەکانی بەناوەوایی دەمرێنن.

ستار ئەحمەد

فەرنەبوون لە هۆی گەمژەییەوە.. سامانی وەستا بەکر

فەرنەبوون لە هۆی گەمژەییەوە، دانەنانیش بە دڵانیا دوو دڵانە. لەمژۆوە نەریتێکی ناشرین و هۆی بوتە هەڵکاری داخورانی جێستەی کەمەندگەی کوردی بەجۆرێک کە بوتە هەڵکاری پاشکشەی کورد لەزەربەی ئاستەکانا ئاگەر نیشانەین هەموویی.

هۆی:

هەڵە یان ماموستای فەربوون. هۆی یەکێکە لەو چەمکانەی کە وەک هەر چەمکێکیتر بوونی هەیە، بە نمونە هەروەکچۆن "سەرکەوتن، باشکردن، ئاستکردن...هتد" بوونیان هەیە هەرواش هۆکردن بوونی هەیە و بەشێکە لەسروشتی مرۆڤ بوون.

هۆی کاتێک ڕووئەیان کە مرۆڤ هەستە بەکارێک، بەکردارێک یان گفتوگۆیەک، واتا تا مرۆڤ جووڵانەکا هۆیش ناکا هەرچەنە هەر خودی جووڵانەکردنیش هۆیە، کەواتە هۆکردن ئەنجامی جووڵەی مرۆڤ بەئاستەیەک، سەرەنجام یان باش ئەیکا یان چەوت-هۆی.

مرۆڤ بەبێ کاروکردار و جووڵە بوونی نابێ، هۆیش ئەنجامی جووڵەی مرۆڤە کەواتە بە ئەبێ مرۆڤ خۆی لە بەبەریکا؟

وەڵامەکەی ئەوەیە کە بەگشتی مرۆڤ سەرکەووتنی پەخشە و بەشکست بەزارەبێ، چونکە شکستیش دەرەنجامی هۆیە بەیە بەشێکی بەرچاوی مرۆڤ خۆی لە بەبەریئەکا و هەندجاریش هەوێکی زەرئیا تا پاساو بە هەڵەکە بدەزێتەوە یان بیسوە بەسەر کەسکیترا کە ئەمیان هۆی گەورەکەیە، ئەو هۆی گەورەییەیە کە ئەبێ مرۆڤ شەرمی لێبکا و خۆی لێبپارێزێ، هەڵە سروشتییەکە نەکا بە هۆیێکی پلان بۆ دارێژراوو بەمەبەست چونکوم هەندجار ئەکرێ وەک تاوان تەماشاکرێ.

ڕاست، چەمکە دەخوازەکە:

بەشی هەرە زۆری مرۆڤ تەنانەت ئەو مرۆڤانەش کە دەندانێ و نابەرپرسانە مامەڵەئەکەن، زۆر دەخشەبن ئاگەر پێیان بوترێ کارەکی ڕاست ئەنجاماوە، بەڵام ئاگەر پێیان بوترێ کارەکە هۆیێ نیگەران و بەزارەبن، ئەمە لەکاتێکا کە کاری ڕاست و سەرکەتوو دەرەنجامی هۆی پێشووترێ.

بیرمان نەچێ کە هۆی نە شکستێ نە ئابووچوون بۆکو سەرەتای کارێ ڕاستەکیە بە هەستانەوە بە خۆکانێک کە شڵگیرانە لە هەوڵی سەرکەتنان. ئەوەی ناحەز و ئابووبەرە ئەوەیە کە هۆی بەمەبەست چنبارێ بکرێتەوە لە پێناوی دەستکەوتی کەسی، خەزان، گرووپ، خۆ

یان خەزان.
زیاتر درێژە بە سروشتی هەڵە و جیاوازی نێوان جەرگانی هەڵە نایەین بەڵکو زیاتر باس لەو هەڵەیە ئەکەین کە بۆتە مخەرکەی فەربوون لە هەڵە و ڕێگرە لە پێشکەوتنی کۆمەڵگەی کوردی کە ئەویش ترسە لە هەڵە و گەیینی "هەڵەی سانا و ساکاری هاوڵەی بوون" بە "هەڵەی پلان بۆ داڕێژراو و بەرنامەبەست"، بۆیە لەرەو ئێتوانین درگایەک لەسەر ئەو ئەو هەڵە ستراتیژی و دەستکردانەی ٣٢ ساڵی حوکمداری کورد لە باشوری کوردستان بکەینەوە.

سی سانە لە هەڵە:
بەشێک لەو هەڵە ستراتیژیانەی کە دەسەڵاتداری کورد لە باشور لە ماوی سی و دوو ساڵی ڕابردووا کردووونی:
١. قبوڵنەکردنی براوە و دڵاو دوای ئەنجامی هەڵبژاردن، چەسپاندنی پەنجا بە پەنجا کە بووە هەکاری لەدایک بوونی حکومەتی هەرەم بە ئیفلیجی و خاڵی سەرەتای کەتایی دەوڵەتی موئەسەسات.
٢. شەڕی ناوخە.
٣. دوو ئیدارەی و لەتکردنی هەرەم بە دوو زەن و چەسپاندنی سنوری دەگەڵە.
٤. دواخستنی هەڵبژاردن و نەکردنی لەکاتی خەیا.
٥. تەزویر و دەستکارکردنی ئەنجامی هەڵبژاردن.
٦. نەبوون و خەدزینەوە لە نوسینەوەی دەستور.
٧. لەبری نوسینەوە و دروستکردنی زمان و ڕێنووسی کوردی هاوبەش و ستاندارد، ڕێگەدان بە بەکارهەنانی زمانی ناوچە و شارە جیاجیاکان لە فەرگەکانا.
٨. پیرەزکردن، دەواندن و بەهاوتای هەندەک کەسایەتی کە گوایە ناکرە شوەنیان پەکرەتەوە.
٩. کردنەوەی زانکەی زەروبەر بەرنامەبەستی بازرگانی و دابەزاندنی ئاستی زانستی و ئەو دەزگا گرنگە.
١٠. چەسپاندنی چەند خەڵەک بەسەر کەمەڵگایا، پیرەزکردنی بنەماڵە بە سەر حیزب، جەگیرکردنی مەکداری خەزان و کەسایەتی بەسەر لوتکەی دەسەڵاتی حیزب و حکومەتا.
بەگومان ئەمە مشتەکە لە خەروارەک و وەک لەسەرەو ئاماژەی پێیراوە ئەمانە بەشەکن لە هەڵە ستراتیژییە کوشندەکان ئەگەرنا چەندین هەڵەی پلان بۆداڕێژراو و ساویلکانەیتر هەن کە کراوون، بەڵام ئەکرە بوترە کە ئەم هەڵانە باوکی کەی هەڵەکانیترن.
لای کورد واباوە ئەوترە گەورە ئاوەژەنە و بچوک پێی تەئخشێنە، پارتی و یەکێتی دەستیان پەکرد و حیزبەکانیش لەوان لاسارتر

هەڵکانیان چنبارە کردوە. هەبەتە کاتە تەماشای ئەپڵزسیۆنە بەدەستەکان و پەپلیستەکان ئەکەی ئاستوخە ئەبە بڕی "هەزاران دروود لە کفن دز".

فڕنە بوون لە هەڵە:

٣٢ ساڵ کاتێکی هەندە زۆرە کە لە مژووا، نمونە هەن کە بەکاتی لەوەش کەمتر دەوڵەت لە دوای وڵرانی جەنگەوە باشتر دروستکراوە وەک ئەمانیا، دەوڵەتیش لە هەژاری و داماناوە بەتە یەکەک لە ئابوریە گەورەکانی جیهان نمونەی سەنگاپورە.

وەرای ئەو داامانە ئابوری و نەبوونی موئەسەسات و دووئیدارەیی.. هتد بڵام بەردەوام لە بلاوکراوەکانی دەسەلاتداران و حکومەتا باس لە سەرکەوتن و گەشانەوە ئەکرێت، کە ئەمش بڕگەنەویستە بۆ ئەوەی لەو تێبگەی کە دەسەلاتدار و حکومەت و حیزبەکان شەرم لەدانان بە هەڵەیا ئەکەن و نەک ئامادەنین بڕکو پشتیشیان کردەتە ئەو هەڵە زۆقانەی کە کراون و ئەکرێن و تەنها مانەوەی خۆیان لە پەست و پایەکانیان بەسە بە تەرکردنی حەز کەسیەکانیان و ئامادەی سودوەرگرتن و ئاستکردنەوەی هەڵەکان نین.

کەواتە ئەتوانرێ بوترێ کە دەسەاتدارو حکومەتێکی هەرەم، حکومەتێکی بەکارو کردارە چونکە هەست بەهەڵەکانی خۆیان ناکەن ئەمش سەلمێنەری ئەو هاوکەشەی سەرەویە کە ئەڵێ "هەڵە ئەنجمانی جوڵە، کار، کردار و گفتوگۆیە"، بەواتایەکیتر کاتێ دەسەاتدارو حکومەت دان بەهیچ هەڵەیەکانەن واتا دانیش نەویا ئەنەن کە موئەسەسەیەکی بە کار، کردار، جوڵە و گفتوگۆن.

تێبینی/ لە ڕۆژهەاتی ناوینا بڕگشتی هەڵەکردن هاوتاکراوەتەوە بە شکست هەرلەبەرئەوەش دانی پیانانرێ.

ڕەخنەگرتن لە دیموکراتی:

بڕگومان دیموکراتیش وەک هەر چەمکەکیتر دوور نییە لە ڕەخنە و وەک ئەوەی باوە و ئەوترێ "باشترین هەڵبژاردەی خراپەکانە" بەڵام نابە بیریشمان بچێ کە تا ئەمڕۆش جەگەرەوەی چەمکی دیموکراتی نەدەزراوەتەوە.

سود وەرگرتن لە دیموکراتی گەورەترین تاوانە بۆئاستەی هەڵە و دەزینەوەی کەلەن لەناو چەمکی دیموکراتیا بە چەسپاندنی حەزی مانەوە لە دەسەلات، کە کورد لە باشور زەرترین سودی لەو کەلەنانە وەرگرتووە.

ئەگەر ڕەخنەیەک لە دیموکراتی هەبێ ئەبی بە باشوری کوردستان ئەوەبێ کە زەربەی نەهامەتییەکانی لەڕگەی سنووقکانی هەڵبژاردنەوە ڕووبەووی بوونەتوانە و سود لە دیموکراتی

وەرگیراوە بۆ گۆیاندنی کەمێگە بەم ئاستە.

سامانی وەستا بەکر

٢٠٢٣-١٢-٢٣ سوید-ستۆکهۆڵم

دیسانەوە، لەبارەی یەک واو و دوو واوەوە.. عەبدولڕەحمان فەرهادی

هەندێک نووسەر کە لە بواری ڕێنووس و زمان و دەنگسازی، کارواز و دەستپاچن، نازانن لە کوێ دوو (واو) و لە کوێ یەک (واو) بەکار دێت، دەن دەنگ هەڵدەبڕن و دەڕۆن ئەمە دان بە بوونی دوو واودا نانێین و لە نووسینەکانماندا تەنیا یەک واو لە شوێنی دوو واویش دادەنێین. ئەو بنووسانە، لەوە تێناگەن کە ئەمە لە بواری ڕێنووسدا، کارێکی تەواو زانستییە، یەک واو و دوو واو، دوو فۆنیمی تەواو لە یەکتر جیاوازن، وەک چۆن دەنگی پیتی سین لە دەنگی پیتی میم جیاوازە، دەنگی دوو واویش لە دەنگی یەک واو جیاوازە، بۆیە هەقە هەردووکیان بە دوو پیتی جیاواز دابنێی. کە لە وشەدا دوو واو دەکەیت بە یەک واو، ئەوا دەنگی وشەکە دەگۆڕێت و دەبێت بە وشەیەکی جیاواز لەوەی گەر دوو واوەکەی هەبێت و لە زێر وشەشدا ماناکەی دەگۆڕێت. هەقی کەس نییە دوو واو بگۆڕێت بە یەک واو، تەنانەت بە هیچ دەزگایەکی ئەکادیمی و بەشە کوردییەکانی زانکۆکان و یەکێتیی نووسەران و ئەکادیمیای کوردی و هیچ ئەکادیمیایەکی زمان و هیچ نووسەرێکیش نییە بڕیار لەوە بدات دوو واو هەیە یان نا، بەڵکوو ئەمە ئیشی سەرکیی زانست و وانەی دەنگە لە تاقیگەکانی دەنگ لە بەشی فیزیای زانکۆکان، لەوە وشە دەدرێتە بەر ئەزموون و تاقیکردنەوەی دەنگ و ئەوان دەزانن دەنگی (وو) لەگەڵ دەنگی (و) لە کوێ و لە کام وشە و شوێندا بەکار دێت و بڕیار لەسەر ئەوە دەدەن کە دەنگی (وو) تەواو جیاوازە لە دەنگی (و)، ئینجا دێدەن بە دەزگاکان و دەبێت پەیڕەو بکرێت. لە زمان و ڕێنووسی کوردیدا ئەمە زێر گرنگە و پێویستە سەرجەم دەزگاکانی ڕاگەیاندن و سەرجەم

نووسەران و خوێندەواران هەست بەم جیاوازییە بکەن و پێیوای استنووسیی بکارهێنانی هەردوو دەنگ بکەن، گەر ئەوە ناکەیت یان لەی نازانیت، ئەوا پێویستە خت فەرکەیت و سەرچاوەی فەرکردنی دروستنووسیی نووسی کوردیمان لە کتێبخانەکاندا زەرن، وەک لەوبەر باسمان کرد، گەر دوو واوت گەی بە یەک واو ئەوا زەرجار مانای وشە و ستەش دەگەت، بە نموونە:

کوە، جیاوازە لەگەڵ کووە.

قوم واتە فە، جیاوازە لە قووم واتە لم.

چون واتە چۆن، جیاوازە لە چوون واتە ڕۆیشتن.

کوز واتە ئەندامی مێینەی ژن، جیاوازە لە کووز واتە لەتە بە نموونە کووزە گندەرە.

تو واتە تۆ، جیاوازە لە توو بە نموونە تووی شەقراوە.

جوت واتە جەتکردن، جیاوازە لە جووت واتە دووان، بە نموونە جووتە گەڕەوی.

قوت بە نموونە قوتکردنی پەرچەم، یان قوتە واتە کورت، بە نموونە قوتە زەلام، جیاوازە لە قووت وەک قووتدانی پارووی نان.

توز واتە خۆ، جیاوازە لە تووز واتە تەز.

گوە واتە خەراییەکی بە تاو، جیاوازە لە گووە واتە گەڵ.

کوونە واتە چۆنن، جیاوازە لە کونە واتە کون بووە.

نموونەی تر زەرن، با جارە ئەوەندە بەس بێت.

لە دواڕۆژ هەر دەبە ئەم دوو واوە بە هەمایەکی تایبەت بگەدرێت، بە ئەوەی بکارهێنانی ئاسانتر بێت، چونکە وەک گوتمان دوو واو جیاوازە لە یەک واو.

سوپاس بە برای هێژام سوداد ڕەسوول، کە نموونەی بەشەک لەم وشانەی خستە بەردەستم.

ئەوارانە ٥٦.. سەردار جاف

ئەواریەک
نەعشە پەکەنینەکانم ختوکە دەدا
تارماییەک چاوکانی
زەردەپەڕەی بولەبە دەکا
تەمتومانە

بەر لە ئاوابوونی خۆر دنیای حەسرەتکانم دەدا
ژنە فرمێسکەکانی لە سەر رێگاکەم دەچنە
دایکە قوپی گریانی بە هەستەکانم دەسپێرە
باوکە دەستە
لەرزیو و ئاهی ئاوابوونی کۆکەی
دەداتە بەر چرا گومەزی مەرقەدی
شار و بە نەو نیگاکانم ترپێکن
دەمهەژنە
شەو لە خەرەندی تەمەن خە دەبینمەوە
لە دامێنا
کراسە خوێنین لە بەر کۆوەی بەفرا
خاک تۆ دەکا
سەما لەیی دایک دەسۆ
شەهلایەک
لە ئاتەشی ئەم گەکانەوە
رەی بە رەو دەیجور بێیوە
نازانم لە کام کەلاژی
ئەوین و بەفر و خوێن و رەح هەقوەاوە
فرمێسکەکانی بە دەر بەدەری شیعرەکانم سێیوە
ئەمشەو دەبمە
سەرنەکی سەرەکی
لە تەک گە و گرمەی تەقینەوەیەکدا
خەون دووکەکی رەشە
بە باڵای شارما دەبارە
خەونە ئیدی وەئاگابوونە ون دەکا
ئاوابوونە
ئەسرینکی ژنەژە
لە تاودانی ئەسپا گلا
کە ژوانە چاونوای فووی قەدمی ئاگر دەکا
سەاوی مەم ئەوکی ئەرە و ئەوە دەگرە
شنەبایەک لە زەردیا رەحی گژە
ئەم شەبخونی هاینە
تا دە بەسەی هەدەسە
شەو گەانکی ورد وردە
چاوە وەی قەرەوە و
پەلەپیتکە لە بن دەستە
شیپی* دەربازبوون دەگرین و

دەینەوە ژین
تەی گشت کەسم
خەشم دەوەی خەشەویسترین کەسم

١٨ / ١٢/ ٢٠٢٣
*شیپ ؛ دەرەتەنگ، خە و دەەی باریک لە چیا

دادگایی.. شیعری نەوزاد بەندی

وەنەیەکم نیشان ئەدەی ..
هەزاران جار دەست بە قژ و
بە ەوومەتیدا هەنراوە ..
بە ژمارد لەوەکانی ماچکراون..
دەیان هەزار شەوی درەژ ،
لەگەە پیاوەکا نوستووە ..
سە ژەمە نانی لەگەە پیاوەکا خواردووە ..
دەیان هەزار پیاەە چای بە تەکردووە ..؟؟
چەن چاوەکم نیشان ئەدەی ،
مەری لەوی پیاوەکی تری پەوەیە .. ؟
مل و گەردنە ،
کە بەنی ،
پیاوەکی تری لەوەیە ؟